

Tidlig innsats

Bjerkreim kommune, 2021

INNHOOLD

Oppdraget	3
Sammendrag	4
Rådmannens kommentar	7
1 Innledning	8
1.1 Bakgrunn	8
1.2 Revisjonskriterier	8
1.3 Avgrensninger og metode	8
1.4 Oppbygging av rapporten	10
2 Samarbeidet i kommunen om tidlig innsats	11
2.1 Revisjonskriterier	11
2.2 Samarbeid mellom Tjenestene	11
2.3 Vurdering	14
3 Tidlig innsats i barnehagen	15
3.1 Revisjonskriterier	15
3.2 Informasjon om barnehagene og Utviklingsplan	16
3.3 Rutiner	16
3.4 Kartlegging	16
3.5 Tiltak	18
3.6 Vurdering	23
4 Overgangen mellom barnehage og skole	25
4.1 Revisjonskriterier	25
4.2 Overgangen	25
4.3 Vurdering	27
5 Tidlig innsats i barneskolen	28
5.1 Revisjonskriterier	28
5.2 Informasjon om skolene, utviklingsplanen og statistikk	29
5.3 Rutiner	30
5.4 Kartlegging	31
5.5 Tiltak	33
5.6 Kartleggingsresultater - Mappgjennomgang/noen enkeltsaker	39
5.7 Samarbeid med PPT - Henvisning til PPT	41
5.8 Vurdering	42
Vedlegg	47

OPPDRAGET

Bestilling

Kontrollutvalget i Bjerkreim bestilte den 27.05.20 en forvaltningsrevisjon om tidlig innsats.

Formål

Formålet med prosjektet er å vurdere hvordan Bjerkreim kommune arbeider med tidlig innsats ovenfor barn i barnehagen og de fire første skoleårene.

Problemstillinger

- I hvilken grad iverksetter barnehagene på et tidlig tidspunkt tiltak for tidlig innsats?
- I hvilken grad iverksetter skolene på et tidlig tidspunkt tiltak for tidlig innsats?
- Hvordan er samarbeidet mellom de ulike enhetene i kommunen om tidlig innsats?

Prosjektleder for dette prosjektet har vært forvaltningsrevisor Elin Fagerheim Bjerke. Rapporten er kvalitetssikret av senior forvaltningsrevisor Silje Nygård og gjennomgått av leder for forvaltningsrevisjon Christian Jerejian Friestad.

SAMMENDRAG

Formålet med prosjektet er å vurdere hvordan Bjerkreim kommune arbeider med tidlig innsats ovenfor barn i barnehagen og de fire første skoleårene. Det er gjennomført 21 intervjuer og avholdt to spørreundersøkelser, for henholdsvis barnehagene og barneskolene. I tillegg er det gjennomgått en del dokumentasjon både på systemnivå og individnivå.

Hovedbudskap

- Bjerkreim kommune har lagt godt til rette for et samarbeid mellom enhetene i kommunen som samhandler om tidlig innsats.
- Barnehagene og skolene har ikke skriftlige rutiner for tidlig innsats.
- Skolene har prioritert ressurser til tidlig innsats på 1.-4. trinn, men ressursene kan i større grad brukes til intensiv opplæring.

I hvilken grad iverksetter barnehagene på et tidlig tidspunkt tiltak for tidlig innsats?

Begge barnehagene kartlegger barna to ganger i året i forkant av foreldresamtaler. Ved bekymringer gjennomfører barnehagene også ytterligere kartlegginger ved hjelp av egnede verktøy.

I intervjuene får vi oppgitt at barnehagene iverksetter ulike tiltak for barn tilpasset barnets utfordring. Resultatene i fra spørreundersøkelsen viser at personalet i Storafjellet barnehage i større grad oppgir at de setter i gang tiltak på et tidlig tidspunkt og at de lykkes med tiltakene, enn personalet i fra Røysekatten barnehage svarer. Det er spesielt stor forskjell på indikatoren om barnehagen klarer å gi et godt barnehagetilbud til barn som har sosiale, emosjonelle eller atferdsmessige utfordringer, hvor snittet for Røysekatten er på 3,71 og snittet for Storafjellet 4,70.

Revisjonen vil understreke at det uavhengig av vanske er viktig å sette i gang tiltak på et tidlig tidspunkt for å hindre skjevutvikling. Revisjonen ser det som positivt at begge barnehagene er i gang med å starte opp CLASS¹, noe som kan forbedre hvordan voksne i barnehagen samhandler med barna for å bidra til økt kvalitet i barnehagetilbudet. Revisjonen vurderer at det kan være nyttig med kompetansedeling mellom barnehagene i forhold til håndtering av barn med sosiale, emosjonelle eller atferdsmessige utfordringer og et samarbeid rundt pedagogisk plattform.

Verken Røysekatten barnehage eller Storafjellet barnehage har en skriftlig rutine for iverksettelse av tiltak, og barnehagene har ikke praksis med å alltid dokumentere og evaluere tiltak. En skriftlig rutine kan bidra til økt systematikk i arbeidet med tidlig innsats.

¹ Er en observasjonsmetode og handler om å forbedre hvordan voksne i barnehagen samhandler med barn for å sikre økt kvalitet.

I hvilken grad iverksetter skolene på et tidlig tidspunkt tiltak for tidlig innsats?

Skolene gjennomfører kartleggingsprøver som avdekker om elever har faglige utfordringer.

Revisjonens hovedinntrykk er at skolene i stor grad setter inn tiltak på et tidlig tidspunkt i forhold til faglige vansker, men vi ser likevel noen forbedringspunkter. I gjennomgangen av enkeltsaker finner vi eksempler på at faglige vansker er identifisert på et tidlig tidspunkt, og at det har blitt iverksatt tiltak over tid, men som ikke har bidratt til at enkeltelever har kommet over kritisk grense.

Ifølge opplæringsloven § 1-4 skal skolene sørge for at elever som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller regning, raskt får egnet intensiv opplæring slik at forventet progresjon blir nådd. Selv om skolene har prioritert en stor andel ressurser til lavere trinn, blir kun en liten andel av ressursene direkte benyttet til intensiv opplæring. Etter revisjonens vurdering bør skolene i større grad iverksette intensiv opplæring ved faglige vansker innen lesing, skriving eller regning på et tidlig tidspunkt. Utdanningsdirektoratet presiserer at den intensive opplæringen skal være begrenset til en kort periode og at den nokså raskt skal gjøre eleven i stand til å følge alminnelig progresjon. Dersom skolen ikke innen rimelig tid ser positive effekter av den intensive opplæringen, må man endre opplegget eller vurdere om eleven trenger spesialundervisning.

Vikeså skule dokumenterer og evaluerer i større grad tiltak som iverksettes for enkeltelever enn Bjerkreim skule, men det er også rom for forbedringer ved Vikeså skule i forhold til dette

Vår gjennomgang avdekker at Vikeså skule ikke kartlegger om elever med lese- og skrivevansker kan ha dysleksi, før i slutten av tredje trinn eller i fjerde trinn. Bjerkreim skule har nå begynt å kartlegge enkeltelever også på våren i 2. trinn. Statped² mener at en fare ved å si at dysleksi ikke kan konstateres før i 3. eller 4. klasse, er at det kan føre til en vente-og-se-holdning, eller at tiltak ikke blir spisset inn mot elevens faktiske vansker. Nyere forskning har vist at dysleksi kan avdekkes allerede i førskolealder.

Revisjonen vurderer det som sentralt at skolene i arbeidet med tidlig innsats også har fokus på trivsel i klassen og lærer-elev-relasjon. I intervjuer med andre tjenester kommer det frem at deres opplevelse er at Vikeså skule i større grad legger til rette for et godt klassemiljø enn Bjerkreim skule. Elevundersøkelsen viser at elevene på 5. – 7. trinn på Bjerkreim skule dette skoleåret svarer i noe lavere grad at de trives enn elevene på Vikeså skule. Revisjonen vurderer det slik at det kan være behov for å sikre økt kompetansedeling mellom skolene i forhold til dette.

Hvordan er samarbeidet mellom de ulike enhetene i kommunen om tidlig innsats?

Gjennomgående beskriver enhetene samarbeidet mellom partene som tett og godt. Personalet ved skolene og barnehagene mener også at samarbeidet om overgangen fra barnehagen til skolen fungerer godt. Revisjonens oppfatning er at kommunen har etablert hensiktsmessige arenaer og avtaler om samarbeid på systemnivå som i hovedsak følges opp.

² Statlig spesialpedagogisk tjeneste

Revisjonen ser det som spesielt positivt at kommunen innen oppvekst og levekår har prosjektet «selvstendig, sunn og trygg» hvor fokuset er barn og unge sin psykiske helse, og at det som en del av prosjektet gjennomføres kompetanseutvikling for alle som arbeider med barn og unge.

Revisjonen anbefaler Bjerkreim kommune å:

- Sikre at barnehagene og skolene har rutine for tidlig innsats der det blant annet fremkommer hvem som har ansvar for å gjøre hva når bekymringer oppstår og hvordan tiltak skal dokumenteres og evalueres.
- Endre sin praksis rundt testing av elever med lese- og skrivevansker, slik at skolene kan komme i gang med målrettede tiltak på et tidligere tidspunkt.
- Sikre at ekstra ressurser til tidlig innsats på 1.-4. trinn, i større grad benyttes til intensiv opplæring på et tidlig tidspunkt.
- Sikre økt kompetansedeling mellom de to barnehagene og de to skolene.

RÅDMANNENS KOMMENTAR

Rådmannens kommentar mottatt 07.04.21.

Kommunen setter pris på å få eksterne blikk til å se objektivt på tjenestene våre slik at vi har mulighet til å få vurderinger fra andre for å se etter endrings- og forbedringspotensial. Alle enheter vil alltid ha rom og mulighet for forbedring. Innenfor området «Tidlig innsats» er det også viktig med kritiske blikk. Det er da viktig at eventuelle endringer gjøres på rasjonelle, rette og kvalitetsfremmende måter som kommer barna/elevne til gode.

Utfordringen med dette, som mange andre områder, er at «tidlig innsats» er omkranset av en rekke ulike forutsetninger som ikke alltid kommunen med sine enheter styrer over. Det kan være økonomiske og personalmessige ressurser på ene siden, og foreldres ønsker om å motta tilbud eller henvisninger på den andre siden. I tillegg er det selvsagt også en rekke andre forutsetninger, men det er ikke gitt at barnehagen/skolen rår over alle endringsforutsetninger.

Bjerkreim er en relativt liten kommune med få enheter. Siden vi er så få enheter, vil det være de samme enhetene som får tilsyn på alle områder vi skal sjekke innenfor enhetens område. Større kommuner vil dele tilsyn på ulike enheter (barnehager/skoler) slik at de kanskje ikke har tilsyn direkte hos seg mer enn hvert femte til tiende år. Hos oss blir trykket på tilsyn betydelig større for enhetene.

Oppgaven til Rogaland Revisjon var et forvaltningstilsyn med hvordan kommunen arbeider med tidlig innsats. Det er klart at for å få fram hvordan kommunen arbeider, må en se inn i enkeltenheter. Begge barnehager og begge skoler har som naturlig deltatt i tilsynet. Det kan derimot være uheldig at når det er Bjerkreim kommune som har et systemtilsyn, så pekes det direkte på system og prosedyrer i de navngitte barnehager/skoler. Dette kan være siden det er vanskelig å generalisere et systemrettet tilsyn ut fra bare to respondenter på hhv barnehage og skole.

Rapporten har klare anbefalinger til oppfølging etter forvaltningsrevisjonen. Barnehagene og skolene har hatt mulighet til å lese utkast til rapporten og vil i sitt videre arbeid følge opp anbefalingene. På flere områder er det mindre justeringer, og gjerne skriftliggjøring av rutiner, som skal til for å dekke anbefalingenes mål.

Avslutningsvis er det positivt at Bjerkreim kommune, etter revisjonen sitt inntrykk, har lagt godt til rette for samarbeid mellom enhetene og at det viser igjen at det er prioritert ressurser til tidlig innsats.

1 INNLEDNING

1.1 BAKGRUNN

Kontrollutvalget i Bjerkreim kommune bestilte 27.05.20 en forvaltningsrevisjon om tidlig innsats.

1.2 REVISJONSKRITERIER

I dette prosjektet er følgende kilder lagt til grunn for utvikling av revisjonskriterier:

- Barnehageloven
- Opplæringsloven
- Forskrift til opplæringsloven
- Veilederen til spesialpedagogisk hjelp
- Nasjonal faglige retningslinjen «Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge»
- Rammeplan for barnehager
- Veileder til spesialundervisning

En nærmere beskrivelse av bakgrunn og utledning av revisjonskriterier fremkommer i fakta- og vurderingsdelen.

1.3 AVGRENSNINGER OG METODE

Metode

I Bjerkreim kommune er det flere enheter som har en rolle i arbeidet med tidlig innsats. Begge de to barnehagene i kommunen, Røysekatten barnehage og Storafjellet barnehage (privat), og de to skolene, Vikeså skule og Bjerkreim skule, inngår i denne forvaltningsrevisjonen. For å kunne besvare problemstillingen: «Hvordan er samarbeidet mellom de ulike enhetene i kommunen om tidlig innsats?» ser vi på det helhetlige samarbeidet mellom barnehagene, skolene, PPT³, barnevernet og helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Vi har benyttet oss av en metodetriangulering bestående av dokumentgjennomgang, intervjuer og spørreundersøkelser.

Revisjonen har gjennomgått relevante rutiner, planer, statistikker m.m. for barnehagene og skolene. Det er gjennomført intervjuer med kommunalsjef, barnevernsleder, PPT-leder, PPT-rådgivere, tre ansatte i helsestasjon og skolehelsetjenesten, rektorer, inspektører, styrer, daglig

³ Bjerkreim kommune har ikke en egen PP-tjeneste, men har tjenesten sammen med de andre kommunene i Dalane. Eigersund kommune er vertskommune for PP-tjenesten.

leder⁴, fire lærere og fire pedagogiske ledere, totalt 21 intervjuer (se vedlegg 1). Noen av intervjuene har vært gjennomført som gruppeintervjuer.

Vi har i tillegg gjennomført en spørreundersøkelse som ble sendt ut til ledelsen og pedagogisk personale ved barneskolene (totalt 35 personer), og en spørreundersøkelse sendt til alle ansatte/ledere i barnehagene (totalt 37 personer). I forkant av utsendelsen fikk kommunen spørreundersøkelsene til gjennomsyn, og anledning til å komme med innspill. De fleste spørsmålene er formulert som påstander hvor respondentene må ta stilling til hvor enig eller uenig han/hun er, på en skala fra 1-6, der 1 står for i liten grad og 6 for i stor grad. Noen av spørsmålene gir rom for en subjektiv vurdering hos respondentene, for eksempel i form av at vi ikke har definert hva det vil si å innebære å lykkes med tidlig innsats eller hva som for eksempel ligger i ordet jevnlig. Svarprosenten på spørreundersøkelsen for skolene var på ca. 86 prosent og svarprosenten på spørreundersøkelsen for barnehagene var på ca. 70 prosent. Spørsmålene i spørreundersøkelsene ligger som vedlegg⁵ til rapporten. Det understrekes at hvilke spørsmål respondentene fikk, var avhengig av svarene de avga på tidligere spørsmål. Resultater fra undersøkelsen fremkommer i denne rapporten.

Rogaland Revisjon har gjennomført en tilsvarende forvaltningsrevisjon for Sandnes kommune og er i gang med en tilsvarende forvaltningsrevisjon for Hå kommune. Noen av resultatene fra spørreundersøkelsene er derfor sammenlignet med resultater fra spørreundersøkelsene for disse to kommunene.

For å få oversikt over hvordan skolene følger opp enkeltelever med faglige utfordringer, ba revisjonen om kartleggingsresultater for to trinn på hver skole⁶. Resultatene til den enkelte elev ble sett fra de startet på 1. trinn til det trinnet elevene går nå. Fokuset var på resultater i norsk og matematikk. Ved å følge en enkeltelev over flere år, kunne vi se elevens faglige utvikling over tid. På bakgrunn av denne analysen, valgte revisjonen ut åtte elever fra Vikeså skule og fire elever fra Bjerkreim skule. Dokumentasjonen som ble gjennomgått var blant annet eventuelle dokumenter fra hjem-skolesamtaler, dokumentasjon av tiltak, kartlegginger som for eksempel Logostest, eventuell henvisning til PPT og eventuell sakkyndig vurdering. Et utvalg av elevene blir omtalt i rapporten som enkeltsaker.

Revisjonen ba om eventuell dokumentasjon fra når disse elevene gikk i barnehagen. Da kommunen kun har arkivert dokument tilknyttet enkeltvedtak, var det ikke mulig å følge elevene fra tiden i barnehagen.

Vår vurdering er at metodebruk og kildetilfang har gitt et tilstrekkelig grunnlag til å besvare prosjektets formål og de problemstillinger kontrollutvalget vedtok. En nærmere omtale av kildehenvisninger ligger i rapportens vedlegg 1.

⁴ Av den private barnehagen

⁵ Vedlegg 3 og 4

⁶ På bakgrunn av at Bjerkreim kommune er en liten kommune, og for å unngå at noen kan kjenne igjen enkeltsaker, velger vi å ikke opplyse hvilke trinn vi så nærmere på.

Begrepet tidlig innsats

Kunnskapsdepartementet ga i februar 2019 ut NOU «Nye sjanser – bedre læring». I den står det (side 14): «Tidlig innsats er ikke et veldefinert begrep og omfatter en rekke ulike tiltak med mål om å øke læring og forebygge skjev utvikling hos barn og unge. Tidlig innsats legger vekt på at tidlig læring legger grunnlaget for senere læring. Et annet perspektiv er det vi kaller «utviklingsperspektivet» som legger vekt på normal variasjon og hensynet til det enkelte barns utvikling.»

I Stortingsmelding nr. 6 2019-2020 «Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO» er tidlig innsats definert som et godt pedagogisk tilbud fra tidlig småbarnsalder, at barnehager og skoler arbeider for å forebygge utfordringer, og at tiltak settes inn umiddelbart når utfordringer avdekkes. Tiltak kan være å tilrettelegge innenfor det ordinære tilbudet og/eller ved å sette inn særskilte tiltak

I spørreundersøkelsen til barnehager har vi i innledningen skrevet: «Tidlig innsats innebærer at barnehagene setter i verk tiltak for barn med en gang det er behov, når som helst i barnehageløpet. (stortingsmelding 21/2016-2017).» Utover dette har vi ikke definert hva som ligger i tidlig innsats, da det ikke er et veldefinert begrep.

Avgrensning

I Bjerkreim kommune gikk 86,7 prosent av alle barn mellom 1-5 år i barnehager i 2019⁷. Barn som ikke går i barnehage, kan også ha rett på tilrettelegging og tjenester fra PPT. Helsestasjonen har en viktig rolle i dette arbeidet. I denne forvaltningsrevisjonen har vi ikke sett nærmere på hvordan tidlig innsats fungerer for barn som ikke går i barnehage.

For elever er hovedfokuset rettet mot hvordan skolene arbeider med tidlig innsats vedrørende det faglige, de fire første årene på barneskolen. Det ligger utenfor rapportens mandat å vurdere kvaliteten på spesialundervisningen og ordinær undervisning. Det er også utenfor rapportens mandat å intervju barn, elever og foresatte.

1.4 OPPBYGGING AV RAPPORTEN

Problemstillingen «Hvordan er samarbeidet mellom de ulike enhetene i kommunen om tidlig innsats?» har vi valgt å svare på i to kapitler. I kapittel to ser vi på samarbeidet mellom enhetene generelt, mens vi i kapittel fire belyser samarbeidet om overgangen fra barnehagen til skolen. I kapittel tre besvares problemstillingen «I hvilken grad iverksetter barnehagene på et tidlig tidspunkt tiltak for tidlig innsats?» og i kapittel fem besvares problemstillingen «I hvilken grad iverksetter skolene på et tidlig tidspunkt tiltak for tidlig innsats?»

⁷ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/bjerkreim/barnehage>

2 SAMARBEIDET I KOMMUNEN OM TIDLIG INNSATS

Problemstilling: «Hvordan er samarbeidet mellom de ulike enhetene i kommunen om tidlig innsats?»

2.1 REVISJONSKRITERIER

Både barnehagene og skolene samarbeider med andre kommunale tjenester om barn/elever, og deler av samarbeidet er hjemlet i lov eller forskrifter.

Opplæringsloven § 15-8 lyder: «Skolen skal samarbeide med relevante kommunale tenester om vurdering og oppfølging av barn og unge med helsemessige, personlege, sosiale eller emosjonelle vanskar.»

Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 4 stiller krav om at helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal ha rutiner og legge til rette for, nødvendig samarbeide med relevante kommunale tjenester.

I barnevernloven § 3-2 står det: «Barnevernstjenesten skal samarbeide med andre sektorer og forvaltningsnivåer når dette kan bidra til å løse oppgaver som den er pålagt etter denne loven. Som ledd i disse oppgavene skal barneverntjenesten gi uttalelser og råd, og delta i den kommunale og fylkeskommunale planleggingsvirksomhet og i de samarbeidsorganer som blir opprettet.»

Én av anbefalingene i den nasjonal faglige retningslinjen «Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge» er at kommunens ledelse bør sikre at det er etablert avtaler om samarbeid mellom virksomheter involvert i oppfølging av barn og unge det er knyttet bekymring til. Alle anbefalingene i retningslinjen ligger i vedlegg 2.

Revisjonskriterier:

- Enhetene som arbeider med barn og unge skal samarbeide.
- Det bør være etablert avtaler om samarbeid mellom virksomheter involvert i oppfølging av barn og unge.

2.2 SAMARBEID MELLOM TJENESTENE

Bjerkreim kommunen har opprettet flere arenaer for samarbeid mellom enheter som arbeider med barn og unge. I løpet av året avholdes det jevnlig møter mellom de to barnehagene og mellom de to skolene. I tillegg har kommunalsjef Oppvekst og kultur jevnlig møter med styrer, daglig leder i den private barnehagen og rektorene. Kommunalsjef oppgir at en jobber for å utarbeide mest mulig felles rutiner og med å lære av hverandre.

Kommunen har et utvidet ressursteam (URT) og et helseteam for barn og unge. Kommunen har også et samarbeidsprosjekt om psykisk helse «selvstendig, sunn og trygg». Hvem som er

deltakere i teamene/prosjektet, hvor ofte det avholdes møter og hva som er hovedfokuset er beskrevet i tabell 1.

Tabell 1 Team Vikeså skole. (Kilde: Bjerkreim kommune)

Arena	Deltakere	Møter	Fokus/tema
Utvidet ressursteam (URT)	<p>URT for skolene: Helsestasjon og skolehelsetjenesten, PPT, barnevernet, psykisk helse. og skolen. Politiet deltar på møter som gjelder Vikeså skole.</p> <p>URT for barnehagene: Helsestasjon og skolehelsetjenesten, PPT, barnevernet, psykisk helse. og skolen.</p>	<p>Møter på skolene to ganger i halvåret.</p> <p>Møte med barnehagene én gang i halvåret, og ellers ved behov.</p>	Forebyggingsarbeid, samarbeid mellom tjenestene, og enkeltsaker.
Helseteam for barn og unge	Helsestasjonen, barnevernet, PPT, psykisk helsetjeneste, BUP, kommuneoverlege	<p>Møter én gang i måneden.</p> <p>Skolene og barnehagene inviteres med én gang i året.</p>	<p>Arbeider blant annet for at barn og unge med familier får et faglig, likeverdig og helhetlig tjenestetilbud og tidlig oppfølging av risikoutsatte barn. Kan gi råd og veiledning til familier og barn/unge med psykiske vansker o.l.</p> <p>Er utviklet en egen rutine for arbeidet.</p>
Prosjekt «selvstendig, sunn og trygg».	Prosjektledelsen består av kommunalsjef for oppvekstområdet, kommunalsjef for levekår og familieveileder.	<p>Møter avtales fortløpende.</p> <p>Hadde en felles fagdag for alle som arbeider med barn og unge i november 2020. Fokuset var traumebasert omsorg.</p> <p>Skal ha en felles fagdag i april om tidlig innsats.</p>	Er et samarbeidsprosjekt om psykisk helse. Hovedmålet med prosjektet er at barn og unge opplever trygge relasjoner og har tro på egne evner.

Bakgrunnen for prosjektet «selvstendig, sunn og trygg» er at kommunen i tråd med nasjonale anbefalinger og føringer ønsker å løfte fram forebygging av psykiske plager hos barn og unge

som en sektorovergripende satsning⁸. Hovedmålet med prosjektet er at barn og unge skal oppleve trygge relasjoner og ha tro på egne evner. Målet er også å øke ansattes kompetanse om forhold som fremmer god psykisk helse. Ledere som arbeider med barn og unge har deltatt på et to dagers kurs med RVTS (Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) der fokuset var overgrep. Alle ansatte som arbeider med barn og unge deltok i november 2020 på et kurs om traumebasert omsorg, og i april 2021 skal det gjennomføres et kurs i tidlig innsats.

URT-møtene til barnehagene er omtalt nærmere i kapittel 3.5.1. Skolene har også egne interne ressursteam noe som er nærmere beskrevet i kapittel 5.

I tillegg til møtearenaene i tabell 1, har enkelte av tjenestene jevnlig møter med hverandre. Én ansatt fra BUP⁹ kommer til kommunen én dag annenhver måned. Da kan helsestasjon og skolehelsetjenesten, psykisk helsetjeneste, legene og barnevernet få veiledning i forhold til barn og unge de arbeider med. Det kan også tas opp anonymiserte saker.

Både skolehelsetjenesten og PPT har en fast tilstedeværelse ved skolene. Helsepsykepleier er på Bjerkreim skole én dag i uken fra kl. 8 – 13.00, og tre dager i uken fra kl. 8 – 13.00 på Vikeså skule. PPT-rådgiver er på Vikeså skule én dag i uken og én dag annen hver uke på Bjerkreim skule. Fra og med høsten 2020 har PPT-rådgiver vært i barnehagene én dag i måneden.

For barn som går i barnehage blir 2- og 4-års kontrollen gjennomført i barnehagen.

Helsepsykepleier tar først en undersøkelse av barnet sammen med foresatte, før hun snakker med foresatte alene. Deretter har de en samtale sammen med pedagogisk leder. Helsepsykepleier oppgir at dette bidrar til en felles forståelse rundt barnet samtidig som det åpner opp for at en sammen med foresatte og barnehagen kan legge en plan for tiltak for barn som strever. Ved behov kan de avtale videre samarbeidsmøter. I intervjuer får vi oppgitt at barnehagene er fornøyde med samarbeidet med helsepsykepleier og at helsekontrollene gjennomføres i barnehagen.

Samarbeidet mellom de ulike tjenestene beskrives i all hovedsak av partene som godt. Det oppgis at Bjerkreim er en liten kommune hvor det er lett å ta kontakt med hverandre, at kontakten er tett og at tidlig innsats har stort fokus.

Intervjuede fra helsestasjonen og barnevernet oppgir at de har et godt samarbeid med barnehagene. Helsestasjonen har ansatt en familieveileder som skal være et lavterskeltilbud både for barn og for foreldre. Familieveilederen har samtaler med elever og kan bidra med foreldreveiledning og holder foreldrekurs.

Barnevernsleder og kommunalsjef oppvekst forteller det er stor vilje i kommunen til å hjelpe barn som har utfordringer. Helsepsykepleierne uttrykker at de tror at de oppdager barn som har utfordringer på et tidlig tidspunkt, blant annet fordi det er et godt samarbeid med barnehagene og skolene og fordi kommunen er liten. Men de oppgir at de kan nok overse noe, spesielt i forhold til hvordan barnet har det hjemme.

⁸ Hentet fra dokumentet «God øyeblikk-godt liv». Et samarbeidsprosjekt mellom levekår og oppvekstområdet. 26.02.19.

⁹ Spesialisthelsetjenesten

Barnevernet har nylig hatt kurs for Vikeså skule i meldeplikten, og rektor ved Bjerkreim skule sier at hun vil høre med barnevernet om de kan ha et tilsvarende kurs for Bjerkreim skule. Leder av barnevernet oppgir til revisjonen at skolene melder ofte på barn som de selv sliter med på skolen, for eksempel ved utagering eller annen negativ atferd. Barnevernleder forteller at skolene har forventninger til at barneverntjenesten kan bistå med dette, noe barnevernleder opplever som vanskelig da det er på skolens arena. Barnevernleder forteller at de mange ganger ikke avdekker noen form for omsorgssvikt i hjemmet og henlegger saken. Dersom barnevernet avslutter undersøkelsessaken, hender det at de spør om de skal bestille time for familien/barnet for eksempel hos familieveileder eller psykisk helse.

Styrer i Røysekatten barnehage forteller at barnevernet er travelt og kan være vanskelig å få med på møter. Noen av de intervjuede oppgir at det kan være utfordringer knyttet til barnevernets taushetsplikt, og at barnevernet etterspør informasjon hos dem, men at det er uheldig at barnevernet ikke kan dele så mye informasjon som enkelte av de intervjuede selv opplever at de har behov for.

Det har de siste årene vært endringer i hvem fra PPT som har ansvar for Bjerkreim kommune. Både PPT-rådgiverne, skolenes ledelse, styrer i Røysekatten barnehage og daglig leder i Storafjellet barnehage oppgir at samarbeidet mellom partene er godt. Samarbeidet er nærmere omtalt i kapittel 3 og 5.

2.3 VURDERING

Gjennomgående beskriver enhetene samarbeidet mellom partene som tett og godt. Revisjonens oppfatning er at kommunen har etablert hensiktsmessige arenaer og avtaler om samarbeid på systemnivå som i hovedsak følges opp.

Revisjonen ser det som spesielt positivt at kommunen innen oppvekst og levekår har prosjektet «selvstendig, sunn og trygg» hvor fokuset er barn og unge sin psykiske helse, og at det som en del av prosjektet gjennomføres kompetanseutvikling for alle som arbeider med barn og unge.

3 TIDLIG INNSATS I BARNEHAGEN

Problemstilling: «I hvilken grad iverksetter barnehagene på et tidlig tidspunkt tiltak for tidlig innsats?»

3.1 REVISJONSKRITERIER

I Stortingsmelding 6¹⁰ står det: «Regjeringen mener at det viktigste grepet vi kan ta for å fremme og styrke en inkluderende praksis i barnehage og skole, er å forbedre kvaliteten på det ordinære, allmennpedagogiske tilbudet». Rammeplanen for barnehagen beskriver hvordan barnehagen skal tilpasse tilbudet til barnet: «Barnehagen skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når noen barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder. Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud.»

Barn med særlig behov kan ifølge Barnehageloven § 19 a ha rett til spesialpedagogisk hjelp. Formålet med spesialpedagogisk hjelp er å gi barn hjelp på et tidlig tidspunkt og støtte i utvikling og læring av for eksempel språklige og sosiale ferdigheter. I veilederen til spesialpedagogisk hjelp fremkommer det at hjelpen også skal bidra til at barnet blir bedre rustet til å starte på skolen og til at barnet får nødvendig hjelp, slik at barnets vansker blir avhjulpet på et tidlig tidspunkt.

Nasjonal faglig retningslinje fra Helsedirektoratet «Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge» anbefaler at kommunens ledelse sørger for at relevante virksomheter har rutiner for hvordan ansatte kan handle på bakgrunn av en bekymring for barn og unge.

Revisjonskriterier:

- Kommunen skal avdekke om barn har behov for ekstra støtte.
- Barn som trenger støtte i kortere eller lengre perioder skal tidlig få den tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud.
- Barnehagene bør ha rutiner for hvordan ansatte bør handle på bakgrunn av en bekymring for et barn.
- Barn som vurderes å kunne ha behov for spesialpedagogisk hjelp, blir henvist til PPT på et tidlig tidspunkt.

¹⁰ Stortingsmelding nr. 6 2019-2020 Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO

3.2 INFORMASJON OM BARNEHAGENE OG UTVIKLINGSPLAN

Frem til inneværende barnehageår hadde kommunen to kommunale barnehager, men den ene barnehagen er nedlagt. Den private barnehagen, Storafjellet, er drevet av FUS. Både Storafjellet barnehage og Røysekatten barnehage har en bemanning som tilfredsstillende bemanningsnormen.

«Utviklingsplan Oppvekst og kultur» beskriver overordnet strategi og mål for en fireårsperiode for tjenesteområdet. I planen fremgår det at det svarer seg økonomisk og samfunnsmessig å sette inn ressurser i barnehagen, framfor å måtte reparere seinere i livet, og at all forskning viser til effekten av tidlig innsats. Ett av målene i utviklingsplanen er at kommunen skal ha tidlig innsats for barn med utfordringer ved hjelp av veiledning og spesialpedagogisk hjelp

Av planen fremgår det også at kommunen arbeider med relasjonskompetanse blant annet gjennom COS-kurs, for å skape god kontakt mellom barn og voksen. Ett av målene er at de voksne skal kunne «lese barn» og deres behov, slik at de kan møte barnet der de er.

3.3 RUTINER

Verken Storafjellet barnehage eller Røysekatten barnehage har skriftlige rutiner for tidlig innsats. Styrer i Røysekatten oppgir at barnehagen holder på å utarbeide rutiner for tidlig innsats. Begge barnehagene har skjema som de benytter til kartlegging av barna. Dette er nærmere beskrevet i neste kapittel.

3.4 KARTLEGGING

Begge barnehagene gjennomfører foreldresamtaler høst og vår, og gjennomfører en kartlegging av barna i forkant av samtalene. I Røysekatten barnehage er foreldresamtalene på våren frivillig, men det oppgis at de fleste foresatte vil ha samtaler.

Røysekatten barnehage har utarbeidet et eget observasjonsskjema som de benytter til foreldresamtaler for barn på småbarnsavdelingene. Ansatte skal i forkant av foreldresamtalene observere barnets:

- Trivsel
- Hverdagssituasjoner
- Motorikk
- Sosial utvikling
- Selvhevdelse
- Lekeutvikling
- Språkutvikling

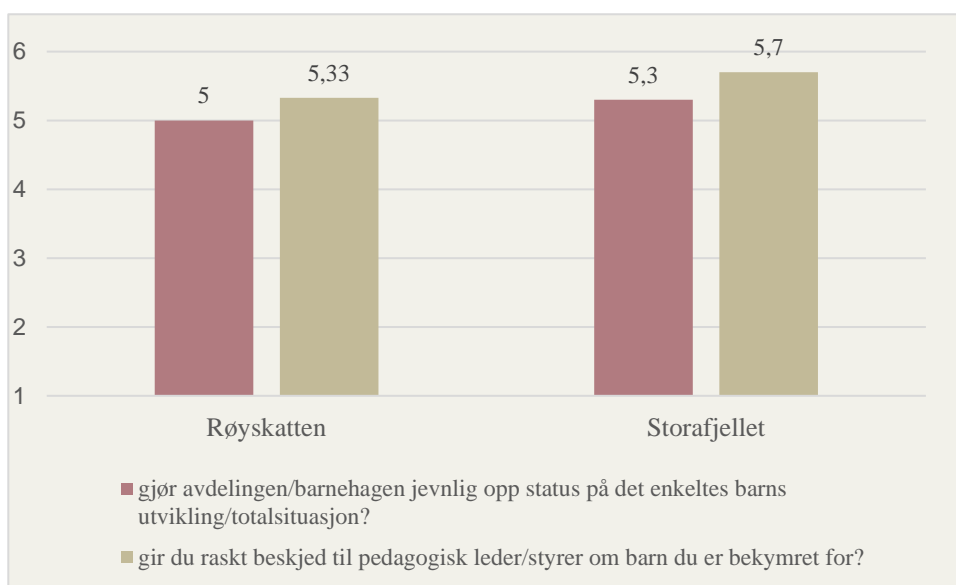
Storafjellet har et eget kartleggingsskjema som de benytter til å observere barna i forkant av foreldresamtalen. Ansatte skal i forkant av foreldresamtalene observere barnets:

- Trygghet og trivsel
- Hverdagssituasjonen
- Lek – sosialt samspill og emosjonell fungering
- Motorisk utvikling
- Språklig og kognitiv utvikling

Dersom personalet i barnehagene er bekymret for barna, og det er behov for ytterligere kartlegging for eksempel dersom barnet skal henvises til PPT, oppgis det at de bruker «Tras¹¹» til å kartlegge om det er noe med språket og/eller «Alle med¹²». Vi får oppgitt at begge skjemaene skal vedlegges en henvisning til PPT. Storafjellet barnehage benytter også "Askeladden" som kartlegging i forbindelse med språk og begrepsforståelse. Personalet i barnehagene kan også gjennomføre nærmere observasjoner av barnet ved behov. Noen ganger kan det være foresatte som kommer med bekymringer rundt barnet som de tar opp med personalet i barnehagen.

Ansatte i barnehagene ble spurt om de jevnlig gjør opp status på det enkeltes barns utvikling/totalsituasjon og om de melder i fra dersom de er bekymret for barn.

Figur 1 Kartlegging og bekymring. I hvilken grad.... (Skala fra 1-6, N=15 Røysekatten, N=10 Storafjellet)

Av figuren ser vi at respondentene i relativt høy grad oppgir at de i stor grad gjør opp status på barnas utvikling og at personalet gir beskjed til pedagogisk leder/styrer/daglig leder dersom de er bekymret for barn.

Én av de pedagogiske lederne i Storafjellet oppgir at personalet på gruppen må få mest mulig informasjon dersom det er barn som har utfordringer og personalet snakker sammen for å høre hvordan situasjonen oppleves. Barnehagen kan også gå tettere på med deltakende observasjon og kan kartlegge hvilke situasjoner barnet har utfordringer i.

I Røysekatten har barnehagen vanligvis avdelingsmøter hver 14 dag, hvor ansatte blant annet kan ta opp bekymringer. I forbindelse med Covid-19 pandemien har barnehagen personalmøte én gang per måned med noe avdelingstid. Én av de pedagogiske lederne opplever at de i forbindelse med Covid-19 får snakket for lite sammen.

¹¹ Tras er en observasjonsmetode og skjemaet består av åtte områder som er av betydning for språkutvikling. <https://www.infovestforlag.no/products/tras-observasjonsskjema>

¹² <https://www.statped.no/laringsressurs/sprak-og-tale/alle-med-observasjonsmaterieill/>

Helsesykepleier og leder av barnevernet oppgir at de tror at barnehagene oppdager barn som har utfordringer. Helsesykepleier baserer dette på at barnehagen ser barnet hver dag også sammen med foresatte, og de ser barnet i samspill med andre barn. Barnevernsleder oppgir at de får meldinger i fra barnehagene, men uttrykker at det kunne kommet flere bekymringsmeldinger.

3.5 TILTAK

Daglig leder i Storafjellet barnehage forteller at barnehagen jobber med satsingen «barnet først». Satsningen består i hovedsak av følgende elementer:

- Relasjonskompetanse
- Egenledelse i lek og læring
- COS (Circle of security)¹³ – alle ansatte har kurs i dette
- Tuning to Kids – verktøy til hvordan en gjennom emosjonsveiledning kan oppdage, forstå og møte barns følelser og reaksjonsmønstre.
- CLASS, som er en observasjonsmetode og handler om å forbedre hvordan voksne i barnehagen samhandler med barn¹⁴ for å sikre økt kvalitet.

Storafjellet har én utdannet observatør i CLASS¹⁵ og tre andre ansatte skal utdannes i løpet av våren.

Røysekatten barnehage har hatt inne en ekstern konsulent som har observert og gitt veiledning til personale i forhold til voksenrollen og relasjoner. Én av de ansatte har utdanning innen veiledningskompetanse, og har også gjennomført noe veiledning internt innen dette. Barnehagen har også ansatte som tar videreutdanning innen språkutvikling hos barnehagebarn, for å tidlig kunne oppdage utfordringer knyttet til språket. Styrer oppgir at de i barnehagen jobber med hvordan personalet kan gi tilbakemeldinger til hverandre og motta tilbakemeldinger fra hverandre. Kommunalsjef forteller at Røysekatten også skal i gang med CLASS og at styrer og én pedagogisk leder har vært på to dagers kurs i dette.

Det kan variere hvilke tiltak som barnehagene setter inn dersom et barn har utfordringer avhengig av barnets behov. Dette kan henge sammen med barnets behov. I Røysekatten barnehage får vi for eksempel oppgitt at en har sett på barnehagens rutiner i overganger, og en kan dele barnegruppen mer opp i smågrupper. Personalet kan også få veiledning fra PPT. Én av de intervjuede sier at foresatte blir informert dersom barnehagen setter i gang tiltak for barnet deres.

Styrer i Røysekatten barnehage oppgir at dersom det er behov for å sette inn noe ekstra ressurser til barn som ikke har spesialpedagogisk hjelp, så avklares dette med kommunalsjef for oppvekst. Her får revisjonen oppgitt eksempel på at ekstra ressurser har blitt satt inn som et tiltak. På grunn

¹³ Trygghetssirkelen - hjelper i å forstå hvilke behov barnet har for foreldres/voksnes støtte både når de utforsker verden og når de opplever vanskelige følelser.

¹⁴ <https://www.utviklingsstotte.com/class/>

¹⁵ Per 26.02.21

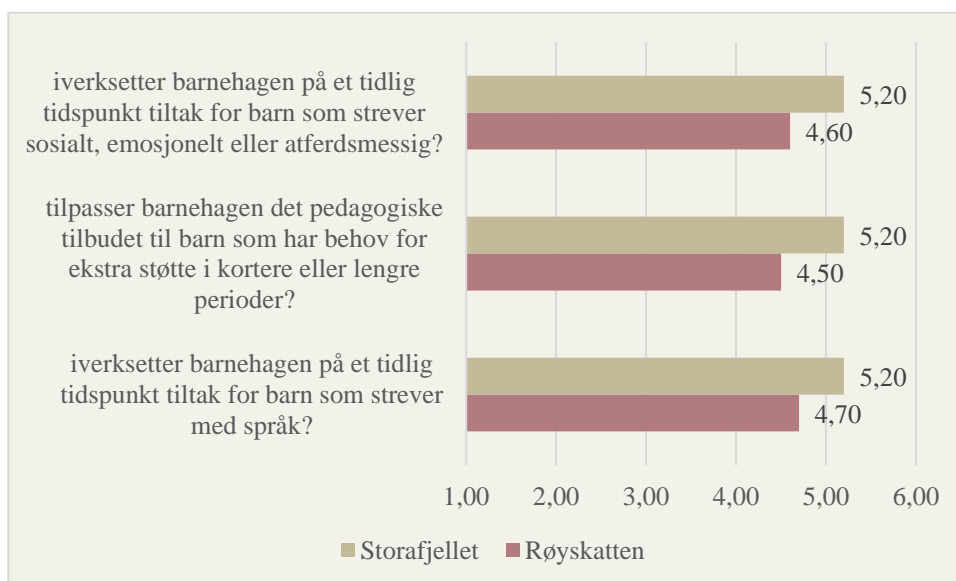
av Covid-19 har personalet mindre mulighet til å diskutere tiltak på de enkelte barn enn vanlig, men det fortelles at noen av de pedagogiske lederne skriver oppsummeringer hver uke som de ansatte kvitterer ut at de har lest. Revisjonen får oppgitt at tiltak som iverksettes ikke alltid blir dokumentert, og det er heller ikke noe fast system på å evaluere tiltakene. Ifølge styrer blir noe av evalueringen gjennomført i den daglige kontakten med foreldre i levering og hentesituasjoner.

I Storafjellet barnehage får vi oppgitt at dersom et barn har utfordringer med språket kan personalet for eksempel bruke bilder, bøker og bruke språket aktivt. I forhold til sosiale tiltak kan barnehagen prøve å hjelpe barnet ved å få barnet til å sette ord på følelser og bistå i uheldige settinger. Gjelder det atferdsmessige utfordringer får vi oppgitt at ansatte kan observere og se hva som trigger atferden og prøve å komme i forkant. De to pedagogiske lederne sier i intervjuer at noen av tiltakene som iverksettes blir dokumentert, men ikke alt. Én oppgir at langvarige tiltak i større grad dokumenteres. Barnehagen har ingen praksis med å notere ned når tiltakene evalueres.

Kommunen har to spesialpedagoger som er ansatt i kommunen, som har base i barnehagene. Spesialpedagogene arbeider i hovedsak med barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp, men dersom de har ledig tid kan de benyttes i resten av barnehagen. Spesialpedagogene kan bistå med å veilede ansatte og foresatte.

I spørreundersøkelsen ble personalet i barnehagene spurt om de iverksetter tiltak på et tidlig tidspunkt og om barnehagetilbudet tilpasses.

Figur 2 Tiltak. I hvilken grad... (Skala fra 1-6, N=25)

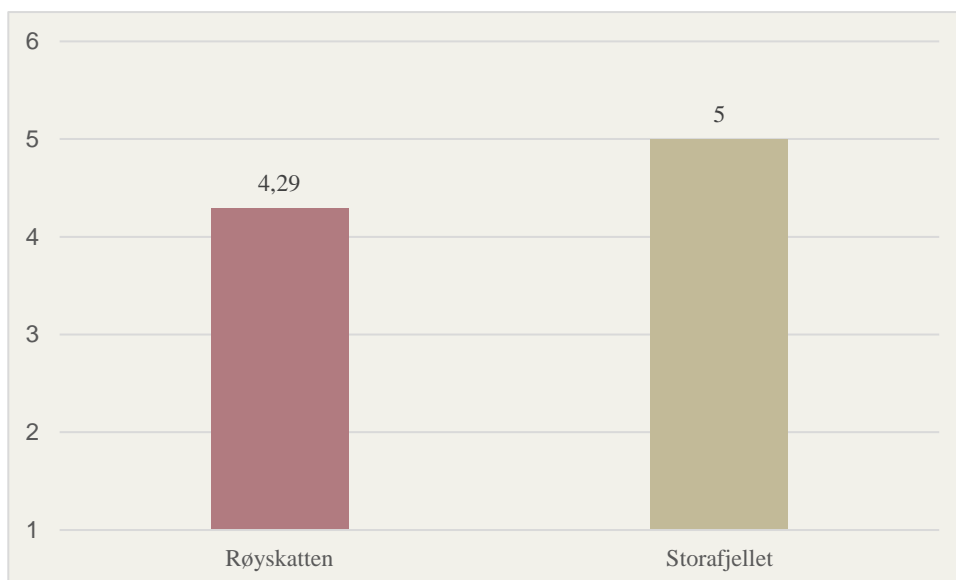

Figuren viser at ansatte selv svarer at de iverksetter tiltak på et tidlig tidspunkt. Resultatene viser forskjeller mellom barnehagene. Ansatte i Storafjellet svarer i større grad enn ansatte i Røysekatten at de iverksetter tiltak på et tidlig tidspunkt. Snittet for barnehagene er 4,84 for tiltak til barn som strever sosialt, emosjonelt eller atferdsmessig, 4,8 for om en tilpasser tilbudet og 4,92 for at barnehagen iverksetter tiltak i forhold til språk.

Dersom en sammenligner resultatene med tilsvarende spørreundersøkelse som revisjonen har gjennomført i Sandnes kommune og Hå kommune, så får en omtrent tilsvarende resultater som snittet for de to barnehagene

Respondentene fikk også spørsmål om barnehagen lykkes med tiltakene de iverksetter.

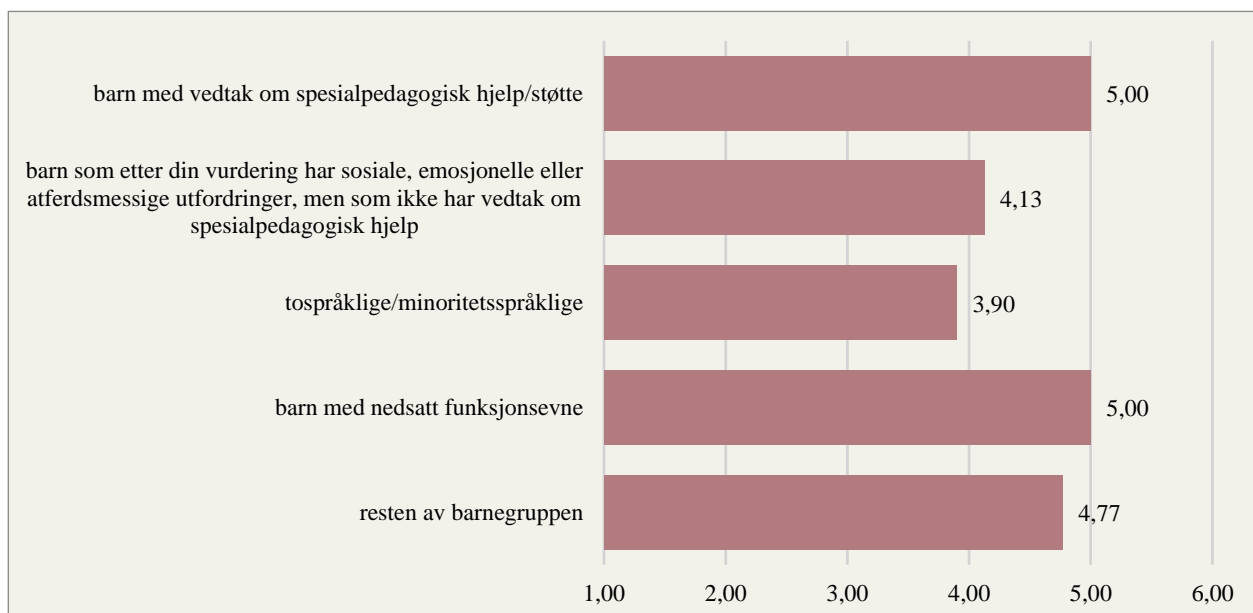
Figur 3 Lykkes barnehagen med tiltakene. I hvilken grad... (Skala fra 1-6, N=25)

Resultatene viser at de ansatte i Storafjellet i større grad enn de ansatte i Røyskatten oppgir at de lykkes med tiltakene. Gjennomsnittet for barnehagene er 4,58. Resultatet i Sandnes kommune er litt høyere med 4,7. Her kan det nevnes at Sandnes kommune arbeider med utviklingsstøttende barnehager som er satsing der en har fokus på kvaliteten i samspillet mellom barn og ansatte, noe som kan være en mulig forklaring til at de får en noe høyere skår.

Respondentene svarte også på spørsmål knyttet til barnehagetilbudet til ulike barn.

Figur 4 I hvilken grad klarer barnehagen, etter din vurdering, å gi følgende barn et godt barnehagetilbud: (Skala fra 1-6, N=25, N=23, N=24, N=25, N=25)

Figuren viser at respondentene i minst grad svarer at de lykkes med å gi et godt barnehagetilbud til tospråklige/minoritetsspråklige og barn som har sosiale, emosjonelle eller atferdsmessige utfordringer. Med unntak av påstanden «I hvilken grad klarer barnehagen, etter din vurdering, å gi et godt barnehagetilbud til tospråklige barn», så samsvarer resultatene i stor grad med funnene

i tilsvarende forvaltningsrevisjon i Sandnes kommune og Hå kommune. På påstanden om tilbudet til tospråklige barn, så har Sandnes kommune en vesentlig høyere skår med 4,47. Dette kan henge sammen med at barnehagene i Sandnes kan søke kommunen om tospråklige assistenter til minoritetsspråklige barn i noen språk. Det skal nevnes at det er sjelden at barnehagene i Bjerkreim har tospråklige/minoritetsspråklige barn.

Med unntak av barnehage tilbud til barn med nedsatt funksjonsevne¹⁶, svarer respondentene fra Røysekatten i noe lavere grad enn respondentene i Storafjellet, at barna får et godt barnehage tilbud. Det er spesielt stor forskjell på indikatoren om barnehagen klarer å gi et godt barnehage tilbud til barn som har sosiale, emosjonelle eller atferdsmessige utfordringer, hvor snittet for Røysekatten er på 3,71 og snittet for Storafjellet 4,70.

Én av de intervjuede fra Røysekatten oppgir at resultatet kan henge sammen med at når det er barn som har utagerende atferd, der en må være én til én, opplever personalet at det er for få ansatte. Det oppgis også at dette kan ha sammenheng med Covid-19, da ansatte ikke har samme mulighet til å hjelpe hverandre på tvers av avdelingene og en ikke har samme mulighet til å ha møter. Begge de pedagogiske lederne i Røysekatten mener at barnehagen har god nok kompetanse til å håndtere barn med sosiale, emosjonelle eller atferdsmessige utfordringer.

27 prosent av ansatte som svarte på undersøkelsen avga score 1-3 på én eller flere av indikatorene¹⁷. Disse fikk spørsmål om hva de mener er årsakene til at de mener at barnehagen ikke gir et like godt barnehage tilbud til enkelte barn. Her hadde respondentene mulighet til å gi flere svar og syv svarte at det var for lav grunnbemanning¹⁸, fire svarte at det ved fravær ikke ble satt inn vikar, to svarte at en ikke får tospråklig assistent til minoritetsspråklige og to svarte at barnehagen ikke får tilstrekkelig hjelp fra samarbeidspartnere (PPT, barnevern, andre).

Respondentene fikk mulighet til å komme med en kommentar/forbedringsforslag til tidlig innsats. Det kom inn fire kommentarer, og alle nevnte bemanning. Én av kommentarene lyder: «Når vi prioriterer enkelte barn i perioder, som vi må, går dette på bekostning av de andre.»

3.5.1 SAMARBEID OG INVOLVERING AV ANDRE TJENESTER I ENKELTSAKER

Dersom det er behov for å involvere andre tjenester, snakker barnehagen med foresatte og henter inn tillatelse til å drøfte saken med andre samarbeidspartnere. Styrer/daglig leder er ansvarlig for å kalle inn til URT-møter i barnehagen. Daglig leder i Storafjellet barnehage sier at URT-møte egentlig skal gjennomføres to ganger i året, men at det også kan kalles inn ved behov. Det siste årene har barnehagen hatt URT-møte én gang, og heller kalt inn deler av URT (PPT og helsestasjonen) med utgangspunkt i utfordringer til enkelt barn. Barnevernsleder oppgir at hun synes at URT-møtene i den private barnehagen kunne vært oftere. Ved Røysekatten barnehage ble det høsten 2020 avholdt to URT-møter. For å kunne ta opp saker på individnivå i URT må en

¹⁶ Der skåren er lik.

¹⁷ På en skår fra 1-6, der 1 er lavest.

¹⁸ Barnehagene tilfredsstillter bemanningsnormen.

ha tillatelse av foresatte, og foresatte får tilbud om å delta på møtet. Det er rom for å diskutere saker anonymt i URT, men som en av de intervjuede uttrykker: «Vi er en liten kommune.».

Som et resultat av Stortingsmelding 6 (2019-2020) «Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO» er PPT nå i barnehagene fast én gang i måneden. PPT er tilgjengelig for veiledning og kan bidra med kompetanseheving ut fra barnehagens behov. PPT kan for eksempel brukes til observasjon av samspillet mellom barn og voksne. Når PPT er i barnehagen, avholdes det møter mellom PPT og barnehagen der personalet har mulighet til å ta opp case og drøfte saken med PPT. I Storafjellet har daglig leder og de pedagogiske lederne deltatt på møtene, mens i Røysekatten har spesialpedagog og de pedagogiske lederne deltatt. Styrer i Røysekatten oppgir at hun så langt ikke hatt anledning til å delta på grunn av studier, men sier at planen er at hun skal delta. Styrer uttrykker også at der er litt utfordrende å la ansatte gå fra avdelingen til veiledning med PPT, når det ikke er andre ansatte å sette inn.

PPT uttrykker at Storafjellet barnehage har noe mer fokus på det systemrettede arbeidet enn Røysekatten barnehage. PPT opplever at barnehagene har noe ulik forventning til PPT sin rolle, der Storafjellet har forventninger om å ha PPT med på laget, og å bistå med tiltak før en eventuell henvisning. Røysekatten har ifølge PPT en forventning om at en skal se på individet som en utfordring og ser i mindre grad på sin egen praksis. Styrer i Røysekatten er ikke enig i denne beskrivelsen.

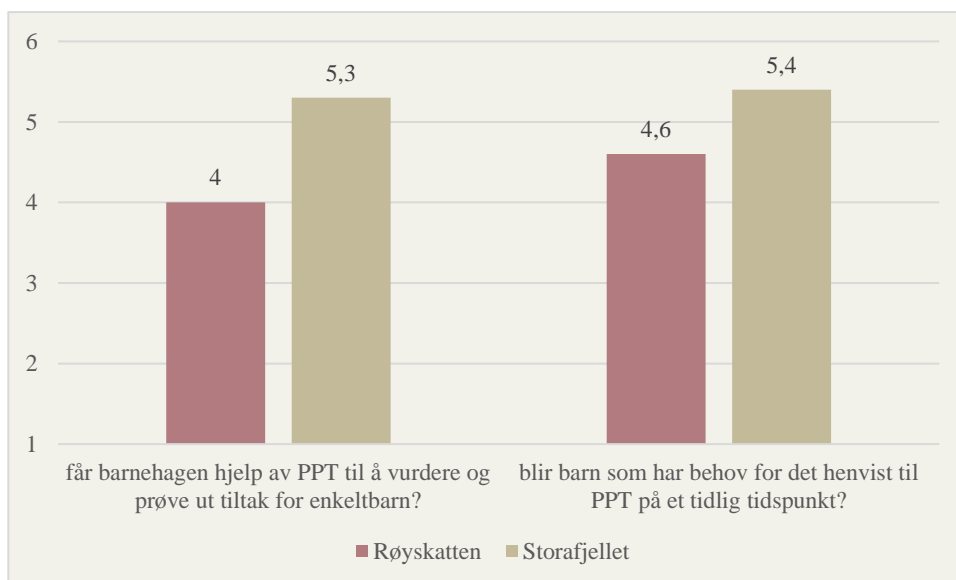
Daglig leder i Storafjellet barnehage oppgir at de har et veldig godt samarbeid med PPT. Styrer i Røysekatten sier at samarbeidet er greit.

Det er en vurderingssak når barn eventuelt blir henvist til PPT. Det vanlige er at barnehagen har gjennomført tiltak internt, de har hatt veiledning fra spesialpedagog, hatt dialog med foresatte og eventuelt med helsestasjonen. Saken kan også bli drøftet i URT, og dersom det ikke er ønsket utvikling kan barnet bli henvist til PPT, så sant foresatte er enige. PPT kan da komme inn med observasjon og veiledning før det eventuelt vurderes behov for en sakkyndig vurdering.

To av kommentarene fra Røysekatten omhandler at de opplever at hjelpeapparatet rundt barnehagen/PPT mener at de må vente litt med å henvise barnet. Én skriver: «Disse barna får hjelp på skolen ved en senere anledning, logoped eller annet... Mye kan spares senere når de blir eldre om bemanningen hadde vært styrket, med satsning på barn fra de er i barnehagen.»

Styrer, daglig leder og de pedagogiske lederne fikk to spørsmål som omhandler PPT.

Figur 5 I hvilken grad (Skala fra 1-6, N=12)

Figuren viser at det er store forskjeller i svarene til Røyskatten barnehage og Storafjellet barnehage, og ansatte i Storafjellet mener i vesentlig større grad at barnehagen får hjelp av PPT til å vurdere og prøve ut tiltak. Her kan det bemerkes at det er samme PPT-rådgiver for begge barnehagene. To av de intervjuede i Røyskatten oppgir at de ikke vet om PPT blir spurt om råd for å prøve ut tiltak. Styrer i Røyskatten forteller at hun synes at kan ta noe lang tid før PPT kommer på observasjon i saker som er henvist til PPT. Snittet for barnehagene er på 4,45 og 4,92. På begge spørsmålene skårer Bjerkreim kommune i snitt noe høyere enn Sandnes kommune¹⁹ og Hå kommune²⁰.

Barn under opplæringspliktig alder har rett til spesialpedagogisk hjelp dersom de har særlig behov for det. Utviklingen i andel barn som i Bjerkreim mottok/mottar spesialpedagogisk hjelp er:

2017: 6,5 prosent

2018: 8 prosent

2019: 6,5 prosent

2020: 3,5 prosent

3.6 VURDERING

Begge barnehagene har en praksis med å kartlegge barn to ganger i året i forkant av foreldresamtaler. Dette er med å bidra til å gjøre opp status på barns utvikling. Ved bekymringer gjennomfører barnehagene også ytterligere kartlegginger ved hjelp av egnede verktøy. Resultatet i fra spørreundersøkelsen viser at personalet selv svarer at de raskt gir beskjed til pedagogisk leder eller styrer/daglig leder, dersom de er bekymret for barn. Etter revisjonens vurdering

¹⁹ Sandnes spørsmål 1: 4,3 og spørsmål 2: 4,51

²⁰ Hå spørsmål 1: 4,34 og spørsmål 2: 4,68

muliggjør dette at barnehagene på et tidlig tidspunkt kan avdekke om barn har behov for ekstra støtte og iverksette tiltak for barn som trenger det.

Barnehagene iverksetter ulike tiltak for barn tilpasset barnets utfordring. Resultatene i fra spørreundersøkelsen viser at personalet i Storafjellet barnehage i større grad svarer at de setter i gang tiltak på et tidlig tidspunkt og at de lykkes med tiltakene enn personalet i fra Røysekatten barnehage svarer.

Personalet i fra Røysekatten barnehage mener i vesentlig større grad enn personalet i Storafjellet barnehage at de har noen utfordringer med å gi et godt barnehetilbud til barn som har sosiale, emosjonelle eller atferdsmessige utfordringer. På lik linje som for andre vansker er det sentralt at tiltak settes inn på et tidlig tidspunkt for å hindre skjevutvikling. Samtidig kan det være en utfordring å måtte bruke av den ordinære bemanningen for å bistå et barn med utfordringer og at det kan gå ut over kvaliteten på tilbudet til de andre barna. I intervju oppgir PPT at Røysekatten barnehage, etter deres vurdering, i noen mindre grad enn Storafjellet barnehage er opptatt av å se på sin egen praksis. Revisjonen vurderer det som positivt at begge barnehagene er i gang med å starte opp CLASS, noe som kan forbedre hvordan personalet samhandler med barna for å sikre økt kvalitet. Revisjonen vurderer at det kan være nyttig med kompetansedeling mellom barnehagene i forhold til håndtering av barn med sosiale, emosjonelle eller atferdsmessige utfordringer og et samarbeid rundt pedagogisk plattform. Revisjonen anbefaler kommunen å sikre økt kompetansedeling mellom barnehagene innen disse områdene.

Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at de ansatte selv oppgir at barn som har behov for det henvises til PPT på et tidlig tidspunkt. Enkelte av kommentarene går likevel på at det oppleves at hjelpeapparatet/PPT mener at en må vente med en oppmelding.

Verken Røysekatten barnehage og Storafjellet barnehage har en skriftlig rutine for iverksettelse av tiltak. Det er heller ikke praksis med å alltid dokumentere og evaluere tiltak. Revisjonen er av den oppfatning at for å sikre systematikk i arbeidet med tidlig innsats er det en fordel å dokumentere tiltak på en tilstrekkelig måte. En slik dokumentasjon kan også være nyttig i forbindelse med en eventuell henvisning av barnet til PPT.

Revisjonen anbefaler kommunen å sikre at barnehagene har rutine for tidlig innsats der det blant annet fremkommer hvem som har ansvar for å gjøre hva når bekymringer oppstår og hvordan tiltak skal dokumenteres og evalueres. Revisjonen vil også understreke at det i rutinen bør fremkomme hvordan en sikrer at barnets mening²¹ fremkommer, hvordan foresatte involveres og når det er behov for å involvere andre tjenester.

²¹ Dette må vurderes i lys av barnets alder.

4 OVERGANGEN MELLOM BARNEHAGE OG SKOLE

Problemstilling: «I hvilken grad iverksetter barnehagene på et tidlig tidspunkt tiltak for tidlig innsats?»

4.1 REVISJONSKRITERIER

Barnehageloven § 2 a: Barnehagen skal samarbeide med skolen om barnas overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning, jf. opplæringslova § 13-5 og friskolelova § 5-5. Samarbeidet skal bidra til at barna får en trygg og god overgang.

Opplæringsloven § 13-5 stiller krav om at skoleeier skal utarbeide en plan for overgangen fra barnehage til skole og skolefritidsordning og at skolen skal samarbeide med barnehagen om overgangen.

Bjerkreim kommune har planen «På rett vei! – Plan for overgang barnehage/skole i Bjerkreim kommune».

Revisjonskriterier:

- Skolene og barnehagene skal samarbeide om overgangen.

4.2 OVERGANGEN

I kommunen er det i hovedsak slik at barn som har barnehageplass i Røysekatten barnehage begynner på Bjerkreim skule, og barn som har barnehageplass i Storafjellet barnehage begynner på Vikeså skule.

I planen «På rett vei – Plan for overgang barnehage/skole i Bjerkreim kommune» fremkommer det: «I en overgang til skolen mener vi at det er viktig at barn og foreldre på forhånd kjenner til rutiner ved skolen, slik at de er trygge på at de vil mestre denne overgangen. 5 åringene skal også kjenne til skolens fysiske utforming og det personale de treffer ved start i 1.klasse.»

Planen inneholder blant annet et årshjul med tiltak og ansvar. Overføringsmøter for barn med spesielle behov skal holdes i desember/januar. I april/mai skal det være foreldresamtaler i barnehagen med godkjenning av informasjonsutveksling til skolen angående barna. I mai/juni er det overføringsmøter mellom pedagogisk leder og kontaktlærer. Kontaktlærer besøker barnehagene i mai og 5 åringene besøker 1. trinn og har to førskoledager.

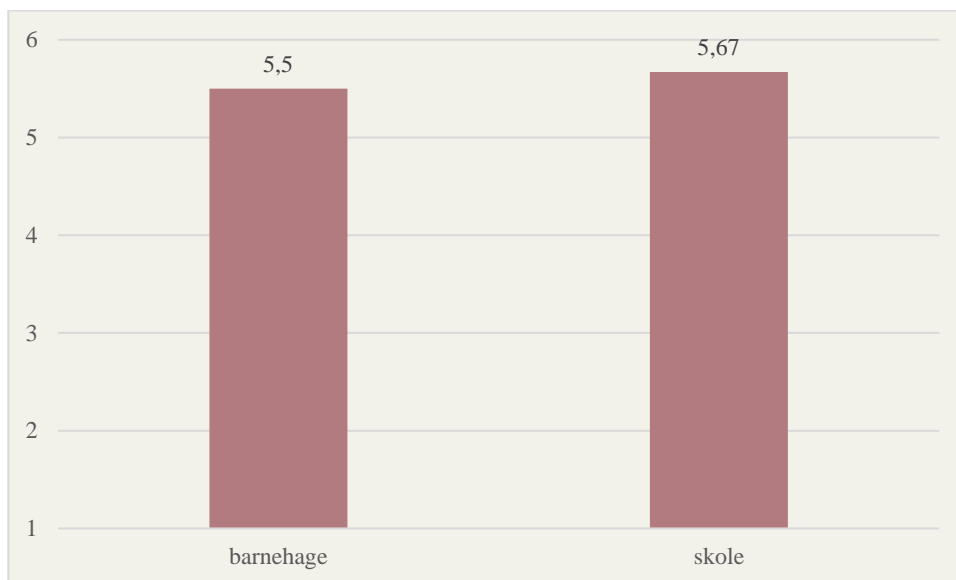
I intervjuer oppgis det av både barnehagene og skolene at de har flere treffpunkter enn det som fremgår av planen. Barnehagene får for eksempel låne gymsalen, barna treffer skolens ledelse, inviteres på konserter o.l.

Kontaktlærerne har møter med de pedagogiske lederne i den enkelte barnehage der de pedagogiske lederne informerer lærerne om de enkelte barna. Én av lærerne oppgir: «Det er ikke alltid

informasjonen som vi får om barna stemmer når de begynner på skolen. Barna kan ha vokst i løpet av ferien og de kan oppføre seg annerledes når de begynner på skolen.»

I spørreundersøkelsen spurte vi både barnehagene og skolene om det er et godt samarbeid mellom barnehagene og skolene i forbindelse med overgang fra barnehage til skole.

Figur 6 I hvilken grad opplever du at det er et godt samarbeid mellom barnehagen og skolen i forbindelse med overgangen fra barnehagen til skolen? (Skala fra 1-6, N=12, N=19 skole)

Resultatene viser at både barnehagene og skolene i stor grad opplever at det er et godt samarbeid mellom partene i overgangen. Resultatene på dette spørsmålet er vesentlig bedre enn Sandnes kommune²² og Hå kommune²³. Det er likevel forskjeller mellom barnehagene der snittet i Røysekatten er på 5,83 og snittet for Storafjellet er 5. I intervjuer fremkommer det med begge barnehagene og begge skolene at samarbeidet mellom partene er godt.

For barn som har hatt spesialpedagogisk hjelp i barnehagen blir det foretatt en ny vurdering siste barnehageår om det er behov for spesialundervisning i skole. Dersom PPT er inne på et barn i barnehagen, er skolene med på samarbeids- eller ansvarsgruppemøte siste halvår. Dersom PPT velger å avslutte sak rett før skolestart, får vi oppgitt at PPT er med på møter videre i skolen for å kunne vurdere om tilpasset opplæring ivaretar eleven godt nok.

I en av kommentarene fra barnehagen²⁴ står det: «Ved overgangen til skole blir mange saker avsluttet for tidlig – enkelte barn hadde trengt den ekstra støtten ved oppstart for å komme godt i gang. Dette gjelder barn med konsentrasjonsvansker og oppmerksomhetsvansker.» Rektor ved Bjerkreim oppgir også at det kan være et problem at ressursene blir tatt vekk fra barnehagen til skolen, fordi foresatte og PPT mener at barnet kan klare seg uten hjelp på skolen.

²² Snittet i Sandnes var for barnehage 4,7 og for skole 4,2.

²³ Snittet i Hå var for barnehage 4,68 og for skole 4,7

²⁴ Svart i spørreundersøkelsen

4.3 VURDERING

Kommunen har planen «På rett vei» – Plan for overgang barnehage/skole i Bjerkreim kommune», og hovedinntrykket vårt er at planen blir fulgt. Gjennomgangen viser at personalet ved skolene og barnehagene mener at samarbeidet om overgangen fra barnehagen til skolen fungerer godt. Partene har tett kontakt, slik at barna er godt kjent med skolen når de begynner.

Det kan være en utfordring at enkelte barn som har spesialpedagogisk hjelp i barnehagen ikke får spesialundervisning når de begynner på skolen. Skolene i Bjerkreim har tettere andel voksne på de lavere trinnene, slik at dette kan være med å dekke opp for behovet. Et godt allmennpedagogisk tilbud kan også redusere behovet for spesialundervisning. Samtidig er det viktig at en er tett på disse elevene, slik at en tidlig kan vurdere behovet for tiltak og en eventuell henvisning til PPT nettopp som en del av tidlig innsats.

5 TIDLIG INNSATS I BARNESKOLEN

Problemstilling: «I hvilken grad iverksetter skolene på et tidlig tidspunkt tiltak for tidlig innsats?»

5.1 REVISJONSKRITERIER

I Stortingsmelding 21 «Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen» fremkommer det: «Elever som strever med fag tidlig i utdanningsløpet, får ofte problemer med å hente seg inn igjen. Dersom skolen ikke jobber tilstrekkelig med faglige ferdigheter i de første årene, kan dette få store konsekvenser for elevenes videre skolegang. Det er en sterk sammenheng mellom elevenes faglige utgangspunkt fra grunnskolen og sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring.»

I «Veileder til spesialundervisning» (2017) står det: «Det er vanskelig å vite på forhånd hvilke barn, unge og voksne som har behov for særskilt hjelp og støtte. Derfor er det nødvendig at kommunen og fylkeskommunen har systemer for å fange opp og følge opp elevers vansker, både innenfor rammen av den ordinære opplæringen og gjennom spesialundervisning. Oppdages vanskene tidlig, kan varigheten av tiltakene og konsekvensene begrenses.»

Lærerne skal som en del av undervisningsvurderingen vurdere om eleven har tilfredsstillende utbytte av opplæringen (forskrift til opplæringsloven står det i § 3-11).

På Utdanningsdirektoratets nettside står det: «Et grunnleggende problem i skole-Norge er at læringsutfordringer som oppstår tidlig, i for stor grad får utvikle og forsterke seg over tid. For elever på 1. til 4. årstrinn som står i fare for å bli hengende etter, er det derfor viktig å forsterke den tidlige innsatsen.» «Hvis en elev skårer under kritisk nivå på en kartleggingsprøve, tilsier dette at eleven må følges opp av skolen. Det er likevel viktig å understreke at resultatet fra kartleggingsprøver ikke alltid vil være egnet til å fange opp om en elev har behov for ekstra oppfølging. Hvis skolen legger for stor vekt på slike prøver, kan det føre til en uheldig vente-og-se-holdning som gjør at det går for lang tid før eleven får oppfølging. Skolen kan heller ikke vente på resultat fra en kommende kartleggingsprøve før de setter i gang intensiv opplæring dersom de ser at en elev står i fare for å bli hengende etter. Dette må ses i sammenheng med den lave terskelen for å følge opp elever.»

Kunnskapsdepartementet ga i februar 2019 ut NOU «Nye sjanser – bedre læring». I utredningen står det (s. 195): «Kunnskapsgrunnlaget viser at tidlig innsats gir positive læringseffekter som ikke nødvendigvis kan kompenseres for senere i barndommen». Videre følger det: «Kunnskapsgrunnlaget tyder videre på at intensiv opplæring over kortere perioder kan heve prestasjonene til elever med svake forutsetninger tidlig i opplæringsløpet.»

Opplæringsloven § 1-4 omhandler intensiv opplæring på 1. - 4. trinn: «På 1. til 4. årstrinn skal skolen sørge for at elever som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller regning, raskt får egnet intensiv opplæring slik at forventet progresjon blir nådd. Hvis hensynet til elevens beste taler for det, kan den intensive opplæringen i en kort periode gis som eneundervisning.» Utdanningsdirektoratet oppgir følgende på sine hjemmesider: «Hvordan den intensive opplæringen bør gjennomføres, må derfor vurderes ut ifra behovene til eleven og andre mulige tiltak i opplæringen.»

Nasjonal faglig retningslinje fra Helsedirektoratet «Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge» anbefaler at kommunens ledelse sørger for at relevante virksomheter har rutiner for hvordan ansatte kan handle på bakgrunn av en bekymring for barn og unge.

Revisjonskriterier:

- Skolen skal avdekke om barn blir hengende etter faglig.
- Elever på 1. – 4. trinn som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller regning skal få intensiv opplæring, slik at forventet progresjon blir nådd.
- Elever som ikke får utbytte av den ordinære undervisningen etter at skolen har gjennomført tiltak, henvises til PPT på et tidlig tidspunkt.
- Skolene bør ha rutine for hvordan ansatte bør handle på bakgrunn av en bekymring for et barn.

5.2 INFORMASJON OM SKOLENE, UTVIKLINGSPLANEN OG STATISTIKK

Vikeså skule er en 1-10 skule med i overkant av 300 elever²⁵. Bjerkreim skule er en barneskole med 117 elever²⁶.

I «Utviklingsplan Oppvekst og kultur» fremkommer det blant annet at skolene skal prioritere midler til tidlig innsats for å unngå spesialundervisning og gi intensiv opplæring i korte perioder. I tillegg fremgår det ledelsen vil styrke oppfølgingen av teamene gjennom observasjon i klasserommet og veiledning i det daglig arbeidet²⁷.

Begge skolene er innenfor bemanningsnormen.

5.2.1 RESULTATER PÅ OVERORDNET NIVÅ

Kommunalsjef oppvekst og kultur oppgir på epost at ledergruppen årlig gjennomgår resultater fra nasjonale prøver, elevundersøkelsen, terminkarakterer og standpunktkarakterer. Skolenes ledelse presenterer resultatene for sine ansatte. Noen av resultatene blir også presentert i levekårsutvalget og i kommunestyret.

Resultatene for de nasjonale prøvene på 5. trinn viser at Bjerkreim kommune i hovedsak skårer høyere i regning enn gjennomsnittet i Norge, men lavere i engelsk og norsk.

²⁵ Infohefte Vikeså skule

²⁶ Infohefte Bjerkreim skule

²⁷ Som en del av fokusuker

Tabell 2 Resultater nasjonale prøver 5. trinn. (Kilde: skoleporten)

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	Norge 2018/2019 – 2019/2020
Engelsk	47	51	49	50
Lesing	47	50	49	50
Regning	51	53	52	50

Resultatene på de nasjonale prøvene er inndelt i tre nivåer, 1 – 3, der 3 er best. Tabellen nedenfor viser antall elever i prosent som var på det laveste mestringsnivået.

Tabell 3 Elever på laveste mestringsnivå 5. trinn. (Kilde: skoleporten)

	Bjerkreim 19/20	Norge 19/20	Bjerkreim 20/21	Norge 20/21
Engelsk	25,6	24,7	31,4	24,6
Lesing	28,2	23	28,6	23,3
Regning	14,3	23,8	20,5	24

Bjerkreim kommune har flere elever som er på laveste mestringsnivå i engelsk og lesing enn landet for inneværende skoleår og forrige skoleår. I regning har de færre på laveste nivå.

Resultater for nasjonale prøver på 8. trinnet for de to siste årene, viser at forrige skoleår hadde Bjerkreim kommune flere elever på de to laveste mestringsnivåene i lesing og engelsk enn gjennomsnittet landet. Disse elevene har hatt en positiv utvikling fra 8. – 9. trinn, og for inneværende 9. trinn er det i år 8,8 prosent av elevene som er på de to laveste mestringsnivåene i lesing mot 28 prosent når elevene gikk i 8. trinn. Det gjennomføres ikke nasjonale prøver i engelsk på 9. trinn.

5.3 RUTINER

Bjerkreim skule og Vikeså skule har ikke en egen skriftlig rutine for tidlig innsats, men har flere rutiner som kan inngå som en del av dette. Tabell 4 viser rutiner som revisjonen har mottatt fra skolene:

Tabell 4 Rutiner. (Kilde: Bjerkreim skule og Vikeså skule)

Bjerkreim skule	Vikeså skule
<ul style="list-style-type: none"> - årshjul for kartlegging, prøver og undersøkingar - instruks for ressursteam - instruks for LOGOS-ansvarlig - instruks for URT (utvidet ressursteam) - eksterne aktører i skulen - instruks for spesialpedagogisk vegleiar 	<ul style="list-style-type: none"> - obligatorisk testplan - rutiner ved utredning av lese- og skrivevansker - henvisning til PPT - beskrivelsene av oppgaver til koordineringsteam, ressursteamet og utvidet ressursteam - rutine som beskriver føring for overgang til mellomtrinnet/ved bytte av kontaktlærer

Rutinen ved utredning av lese- og skrivevansker for Vikeså skule beskriver at kontaktlærer skal ta sin bekymring for leseutvikling direkte opp med spes.ped.ansvarlig eller ressursteam. Neste punkt er at eleven skal Logostestes, hva kontaktlærer skal gjøre dersom det blir avdekket lese- og skrivevansker og hvilke tiltak som skal iverksettes. Rutinen inneholder ingen beskrivelse hva en skal gjøre dersom tiltakene som iverksettes ikke har effekt.

Rutinen for ressursteamet for Vikeså skule inneholder ingen beskrivelse av ressursteamet sine oppgaver. Rutinen til Bjerkreim skule inneholder en beskrivelse av ressursteamet sine oppgaver, men den sier ikke noe om ressursteamet har en rolle i forhold til å foreslå tiltak i enkeltsaker.

5.4 KARTLEGGING

Både Vikeså skule og Bjerkreim skule har en plan for kartlegging av elever. Den viser hvilke tester og kartleggingsprøver som elevene skal gjennom på de ulike trinnene. Skolene gjennomfører kartleggingsprøver jevnlig og gjennomfører blant annet de obligatoriske og frivillige kartleggingsprøvene i fra Utdanningsdirektoratet i regning og lesing og Multi halv- og helårsprøver i regning. Resultatene i fra kartleggingene blir dokumentert i Conexus Engage²⁸.

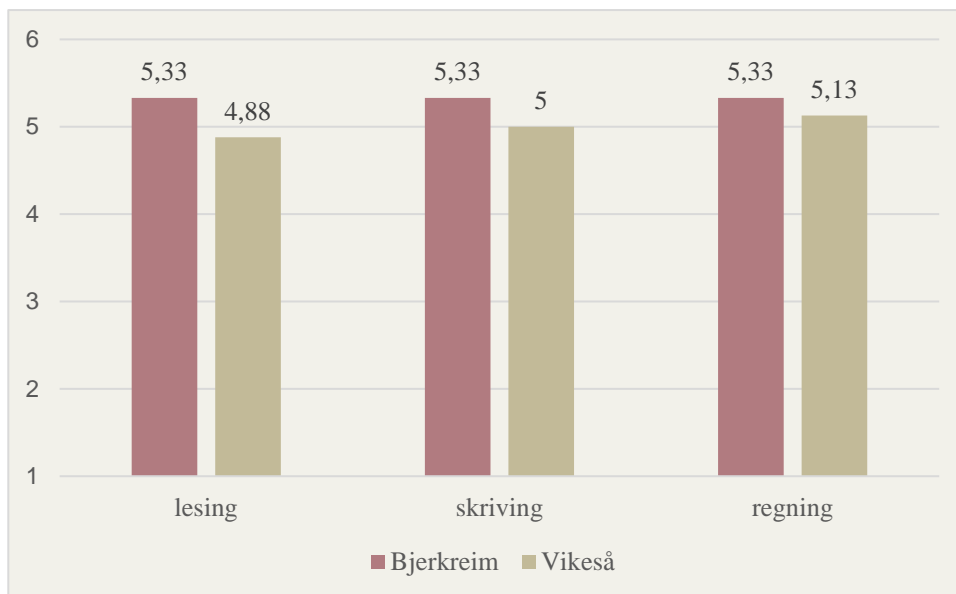
Revisjonen har gjennomgått resultater i fra kartleggingsprøver for elever på to trinn, og sett på elevenes faglige utvikling siden de startet i første trinn. I gjennomgangen ser vi at det er enkelte elever som hadde en skår under kritisk grense på kartleggingsprøver ett år, men som året etter fikk en skår over kritisk grense. Vi finner også at det er elever som over flere år har hatt skår under kritisk grense på kartleggingsprøver. Noen enkeltsaker omtales i kapittel 5.6.

Én av lærerne oppgir at de er «på» fra første stund, og at de allerede på førskoledagene observerer. Én annen lærer forteller at de tidlig ser hvilke elever som henger etter faglig og at det ikke er alltid at kartleggingsprøvene er en «aha-opplevelse».

I spørreundersøkelsen fikk lærerne på 1-4. trinn spørsmål om kartlegging/identifisering av elever som henger etter faglig.

²⁸ Tidligere Vokal

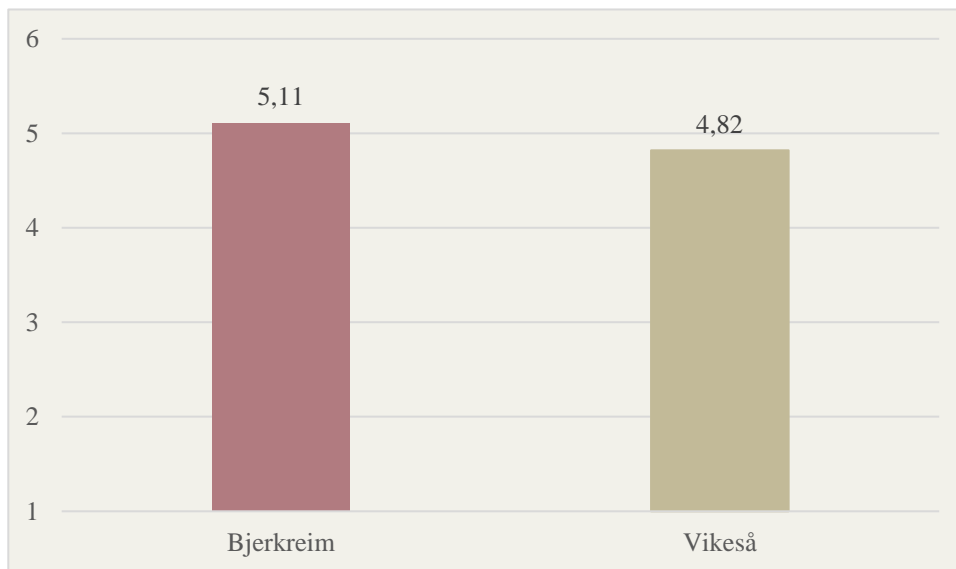
Figur 7 I hvilken grad klarer du å identifisere elever som henger etter i? (Skala fra 1-6, N=15)

Resultatene viser at lærerne selv mener at de i stor grad klarer å identifisere elever som henger etter i lesing, skriving eller regning, men vi ser at resultatene er noe lavere for Vikeså skule.

I spørreundersøkelsen ble pedagogisk personale på 1. – 7. trinn spurt om de vurderer om elevene har tilfredsstillende utbytte av undervisningen.

Figur 8 Vurderer du, som en del av undervisvurderingen, om elevene har tilfredsstillende utbytte av undervisningen? (Skala fra 1-6, N=26)

Figuren viser at lærerne mener at de i stor grad vurderer om elevene har tilfredsstillende utbytte av undervisningen. Resultatet er noe lavere ved Vikeså skule. Snittet for kommunen (4,9) er høyere enn snittet for Sandnes (4,6) og Hå (4,64).

5.5 TILTAK

Vikeså skule

I intervjuer oppgis det at dersom lærerne er bekymret for elever faglig, enten på grunn av kartleggingsresultater eller observasjoner i klasserommet, så tas dette opp i teamet på trinnet. Skolen har trinnmøter én gang i uken. Lærerne kan iverksette tiltak innenfor de ressursene som er delt ut til trinnet. Inneværende skoleår har Vikeså skule satt av 45 pedagogtimer i uken til tidlig innsats på 1.–4. trinn. Dette innebærer at det er 45 timer totalt hvor det er mer enn én pedagog i klasserommet.

Hvilke tiltak som settes inn kan variere. Vikeså skule benytter stasjonsundervisning noe som gjør at de ved behov kan tilpasse etter nivå. Er det flere lærere i klasserommet, kan klassen deles i to eller at en tar ut elever fra klassen for eksempel for ekstra trening én og én eller i smågruppe. Aski Raski benyttes ved leseutfordringer. I første klasse gis ofte opplæringen i klasserommet, men elever som trenger det kan også få undervisning utenfor klasserommet i kortere perioder.

Lærerne kan også diskutere bekymringen med spesialpedagogisk veileder eller skolens ledelse. Spesialpedagogisk veileder oppgir å bli involvert på et tidlig tidspunkt. Bekymringen kan også tas opp i ressursteamet. Ressursteamet består av rektor, inspektør, rådgiver/sosiallærer ungdomstrinn, sos.pedleder/sosiallærer barnetrinn og spesialpedagog. PPT-rådgiver deltar også på ressursmøtene jevnlig. Ressursteamet har møter hver uke. Dersom en elev skal drøftes i ressursteamet har kontaktlærer anledning til å delta, men det er ingen fast praksis. Kontaktlærer blir i ettertid informert om hva ressursteamet kom frem til.

Ved Vikeså skule har en også et koordineringsteam som består av kontaktlærere for det aktuelle trinnet, spes.ped veileder, inspektør og sosiallærer. De har møter én gang i semesteret. Høsten 2019 startet skolen opp med «fokusuker». Dette innebærer at ressursteamet er tettere på klassen og lærerne på trinnet to uker årlig. Alle fra ressursteamet kommer innom klassen i løpet av ukene. Ressursteamet observerer samspillet mellom lærer og elev, det gjennomføres medarbeidersamtaler for å følge opp observasjonene, lærerne skal gjennomføre sosiogram i klassen og det avholdes møter i koordineringsteamet der lærerne blant annet gjennomgår elevenes faglige resultater.

Bjerkreim skule

I intervjuer opplyses det om at dersom noen elever skårer lavt på kartleggingsresultater eller at en oppdager utfordringer, så tas dette opp i teamet på trinnet. Lærerne setter først i gang tiltak innenfor den ordinære opplæringen, som en del av tilpasset opplæring. Bjerkreim skule har innværende skoleår 17,5 timer i uken ekstra pedagogtimer på 1.–4. trinn og 54 timer i uken med assistent/lærling.

Eksempler på tiltak som skolen iverksetter er stasjonsundervisning eller å dele klassen i to grupper dersom det er ressurser til det. Skolen er liten og vi får oppgitt at noen av klassene har få elever, noe som gjør det lettere å følge opp hver enkelt elev. Én av lærerne oppgir at de også tar kontakt med foresatte slik at de også kan øve med eleven. Revisjonen får også oppgitt at bekymringer, blir drøftet med skolens ledelse.

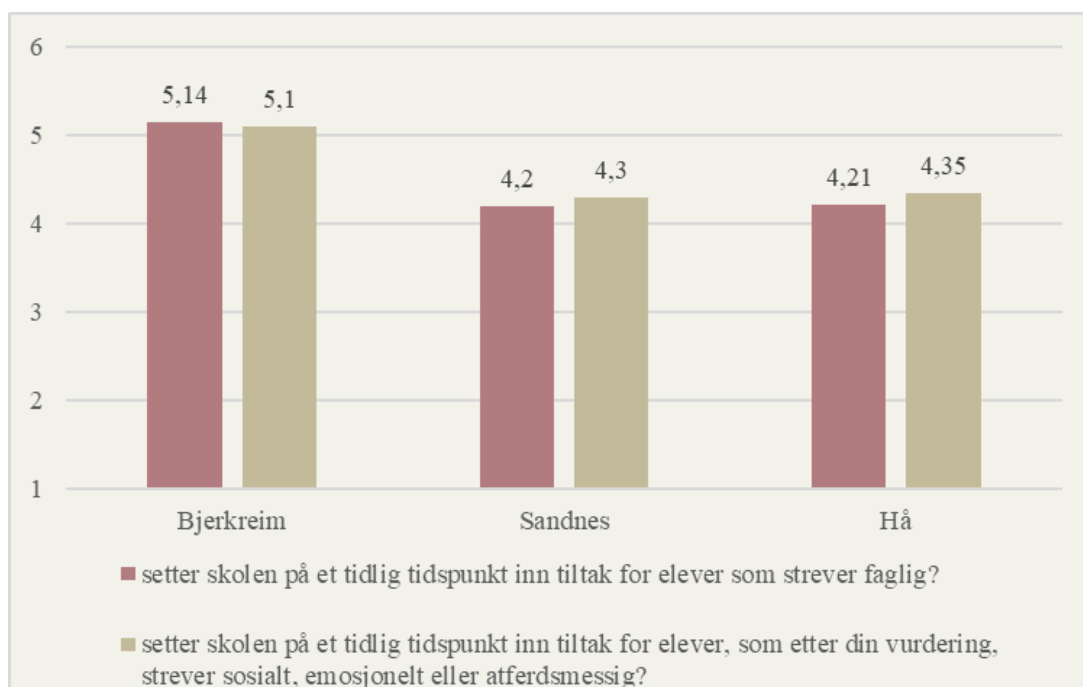
To ganger i året har ledelsen, sosiallærer og kontaktlærerne et møte på trinnet der en snakker om alle elevenes ståsted faglig og sosialt. Dersom det er elever lærerne er bekymret for, kan en diskutere tiltak.

Ressursteamet består av rektor, inspektør og sosiallærer og har møter hver uke. PPT-rådgiver deltar på noen av møtene. Lærerne kan melde saker til ressursteamet enten muntlig eller skriftlig. Ledelsen ønsker at lærerne sender epost om saken, slik at de har dokumentasjon. Dette skal gjøres uten at eleven blir identifisert. Lærerne kan delta i ressursteamet når elever blir tatt opp, men skolens ledelse oppgir at det er det ikke alltid behov for. Skolens ledelse har også undervisningstid, og oppgir at skolen er liten og at de har kjennskap til de fleste sakene. Ressursteamet kan komme med tips til lærerne eller komme med tiltak som for eksempel å gjennomføre lesekurs innenfor «klassens ressurs» eller ta eleven litt ut. Ressursteamet kan foreslå testing, og drøfte saker med PPT. Ledelsen uttrykker at de også kan søke informasjon i fra andre steder og at det er kort vei til for eksempel logoped, familieveileder og barnevernet. Vi får også oppgitt at det nok kan variere blant personale om hvor tidlig tiltak iverksettes.

Iverksettelse av tiltak

Respondentene ble spurt om i hvilken grad skolen setter inn tiltak på et tidlig tidspunkt.

Figur 9 I hvilken grad ... (Skala fra 1-6, N=30)

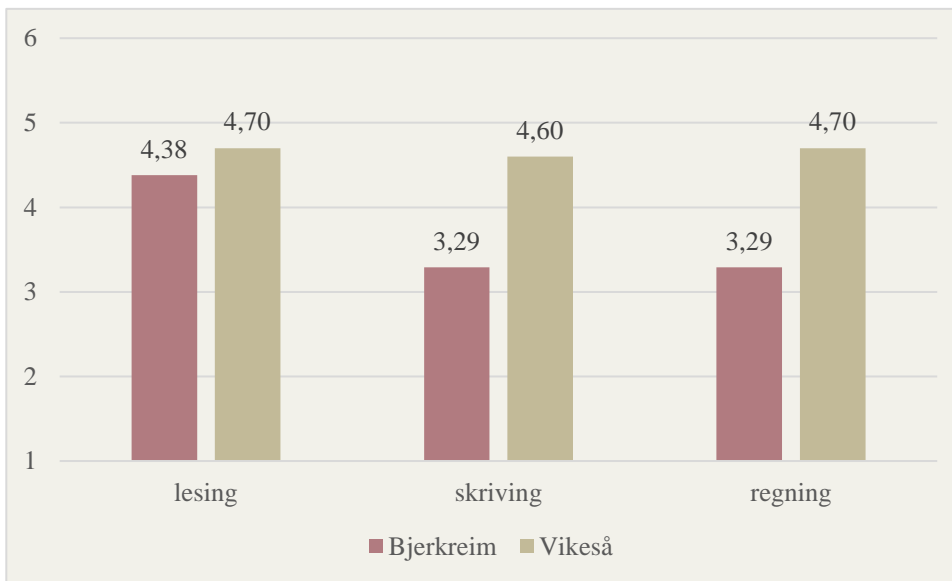

Figuren viser at ansatte i Bjerkreim kommune selv oppgir at de i stor grad iverksetter faglige tiltak og tiltak for elever som strever sosialt, emosjonelt eller atferdsmessig på et tidlig tidspunkt. Resultatene er vesentlig høyere enn svarene til respondenter fra Sandnes kommune og Hå kommune.

Intensiv opplæring

Lærerne på 1.-4.trinn og skolens ledelse ble spurt om i hvilken grad skolen setter i gang intensiv opplæring

Figur 10 I hvilken grad setter skolen i gang intensiv opplæring for elever som strever med? Svar fra lærere 1.-4. trinn (Skala fra 1-6, N=19)

Resultatene viser at personalet ved Vikeså skule i større grad enn personalet ved Bjerkreim skule svarer at de setter i gang intensiv opplæring for elever som strever med lesing, skrivning og regning. Resultatene fra Sandnes kommune²⁹ og Hå kommune³⁰ er lavere enn snittet i Bjerkreim kommune³¹, men viser samme tendens, at skolene i størst grad iverksetter intensiv opplæring i lesing.

Neste tabell viser en oversikt over i hvilken grad den enkelte skole identifiserer og setter i gang tiltak.

Tabell 5 Sammenligning av i hvilken grad skolene identifiserer og iverksetter tiltak. (N=15 identifisere, N=19 iverksette³²) (Kilde: spørreundersøkelse)

	Bjerkreim skule identifisere	Bjerkreim skule iverksette intensiv opplæring	Vikeså skule identifisere	Vikeså skule iverksette intensiv opplæring
Lesing	5,33	4,38	4,88	4,7
Skriving	5,33	3,29	5	4,6
Regning	5,33	3,29	5,13	4,7

²⁹ Sandnes: lesing 4,04, skrivning 3,68, regning 3,72

³⁰ H : lesing 4,34, skrivning 3,53, regning 3,76

³¹ Bjerkreim: lesing 4,4, skrivning 4,1, regning 4,2

³² Spørsmålet om identifisere inneholder svarene fra lærere 1. – 4. trinn og iverksette inneholder i tillegg svarene til ledelsen.

Tabellen viser at begge skolene i stor grad oppgir at de identifiserer elevene, men at det ikke alltid iverksettes intensiv opplæring. Dette gjelder særlig Bjerkreim skule.

Ved Vikeså skule har en satt av en egen ressurs til intensiv opplæring/kurs. Skolen har en ressurs til regnekurs med 2,5 timer og 2 timer til lesing og skriving i uken. Det er inspektør som fordeler ressursene etter tilbakemelding fra kontaktlærerne. Vi får oppgitt at hvor lenge et intensiv kurs varer er avhengig av elevenes behov. I noen tilfeller kan det intensive kurset vare i fire uker, og i andre tilfeller lenger. Ved leseutfordringer kan elever få delta på et 40 timers kurs fordelt på to timer i uken. Ledelsen forteller at det skrives tiltaksark på elever som gjennomfører kursene og at tiltakene blir evaluert.

Ved Bjerkreim skule oppgir ledelsen at det er gjennomført lesekurs i år på 3. og 4. trinn. Ledelsen har leid inn en tidligere lærer til å gjennomføre kurset. Læreren har først Logostestet elevene, og så har en ut fra de resultatene sett hvordan lesekurset bør tilpasses. Lesekurset ble gjennomført tre ganger i uken, med ca. 30 minutters varighet i grupper på tre eller fire elever og varte i åtte uker. Det ble så tatt en ny Logostest for å se elevenes utvikling. Vi får oppgitt at det skal gjennomføres et tilsvarende kurs for elever på andre trinn. Skolen har per i dag ikke noe fast intensivt tilbud i regning eller skriving, men ledelsen uttrykker at lærerne kan gjennomføre dette på trinnet. Før en setter i gang et lesekurs, sendes det melding til foresatte som kan takke ja eller nei til at eleven skal delta

PPT-rådgiver oppgir at en felle med intensiv opplæring er at skolene tenker at dette må de klare selv innenfor tidlig innsats. PPT-rådgiver er redd at skolene strever for lenge, og at PPT blir koblet på først når eleven kommer på 4. trinnet for da tenker de at elevene ikke kan klare seg uten spesialundervisning i 5. trinnet.

Dokumentasjon

Vikeså skule har et dokument³³ der de kan beskrive enkeltelevers utfordringer, hvilke tiltak som er iverksatt og evaluering av tiltaket. I intervju opplyses det at mindre tiltak ikke alltid dokumenteres, eller evalueres. Tiltak som er iverksatt over lengre tid blir dokumentert og evaluert, og det oppgis at effekten av tiltakene også blir tatt opp i koordineringsteamet. Gjennomgangen revisjonen foretok av åtte elever ved Vikeså skule som hadde hatt faglige utfordringer over tid, viser at lærerne har fylt ut tiltaksark og at tiltakene er evaluert enten halvårlig eller før sommerferien. Noen av elevenes utfordringer er dokumentert i skole-hjem samtaler.

Bjerkreim skule har ikke et eget dokument der tiltak blir dokumentert, og vi får ulike svar på om tiltak dokumenteres. Ledelsen oppgir at skolen har elevlogg. Revisjonen har gjennomgått elevloggen for tre av elevene som har hatt faglige utfordringer siden første klasse. Elevloggen viser i noen grad hvilke tiltak som er iverksatt. For én av elevene, er det dokumentert én gang at et faglig tiltak er iverksatt og for én annen elev er tiltak dokumentert to ganger. Noen av utfordringene er omtalt i skole-hjem samtaler. Revisjonen har ikke fått noen dokumentasjon på at

³³ Heretter kalt tiltaksark

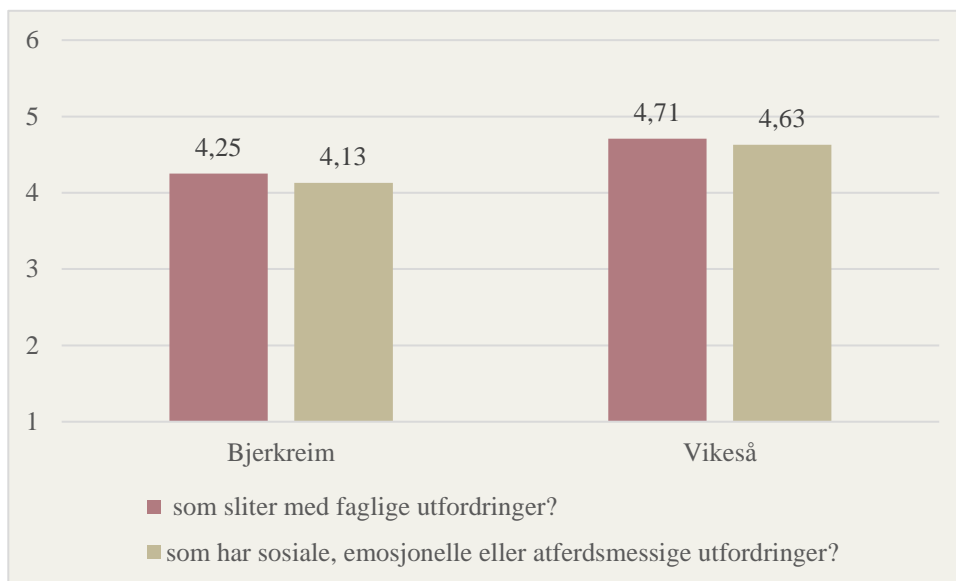
tiltak er evaluert, men vi får oppgitt at det tas opp i møte om utbytte av opplæringen som skolen har to ganger i året per klasse.

På spørsmål om tiltak som iverksettes blir evaluert, er den gjennomsnittlige skåren på 5,14, der Vikeså skule har litt høyere skår enn Bjerkreim skule. Vi får oppgitt at tiltak

Lykkes skolen med tiltakene?

Respondentene ble spurt om i hvilken grad de lykkes med tiltak ovenfor elever med utfordringer.

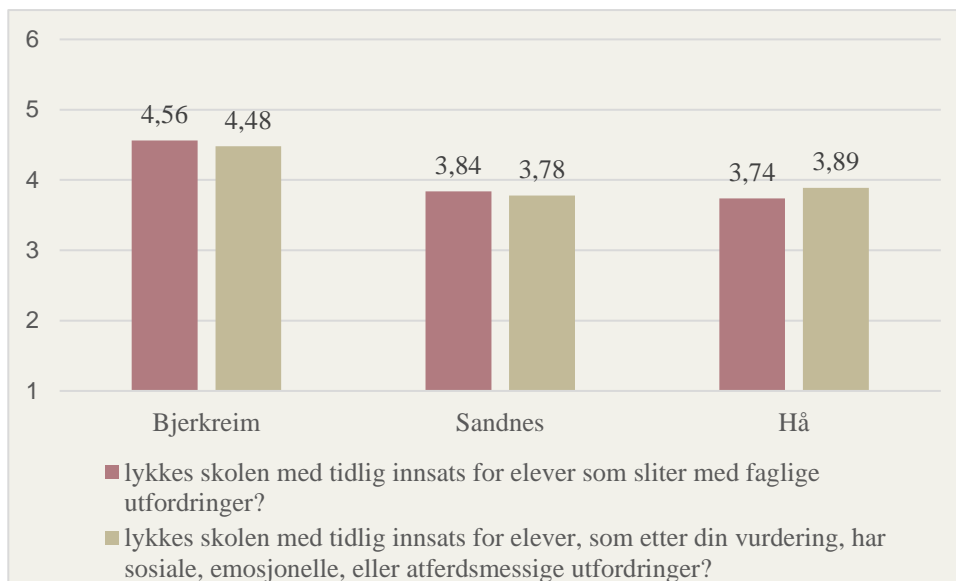
Figur 11 I hvilken grad lykkes skolen med tiltak ovenfor elever med utfordringer? (Skala fra 1-6, N=30)

Resultatet viser at personalet ved Vikeså skule i større grad mener at de lykkes med tiltak ovenfor elever som har utfordringer, enn personalet ved Bjerkreim skule svarer. I intervju opplyses det om at det er elever ved Bjerkreim skule som strever emosjonelt og som har sosiale utfordringer som påvirker det faglige. I intervjuer med andre tjenester får vi oppgitt at Vikeså skule oppleves å i større grad legge til rette for et godt klassemiljø enn det en gjør ved Bjerkreim skule. Rektor ved Bjerkreim oppgir at en arbeider med trivsel og at en har innført trivselsledere.

Dersom en sammenligner resultatene med Sandnes kommune og Hå kommune for skolene totalt sett, får en følgende:

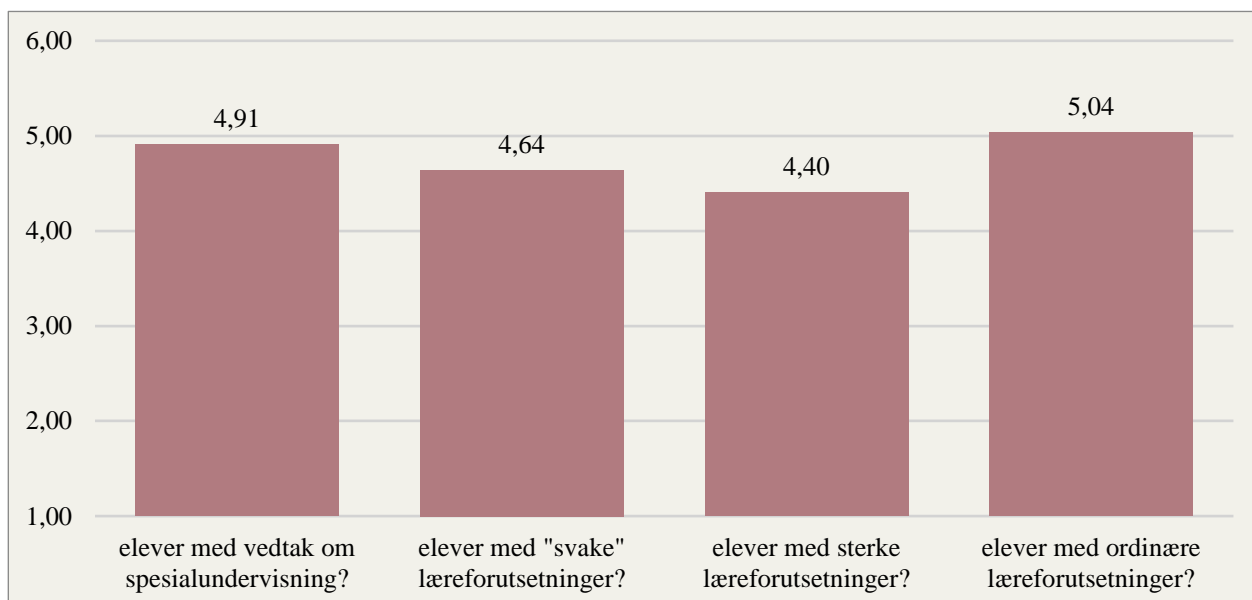
Figur 12 I hvilken grad lykkes skolen med tiltak ovenfor elever med utfordringer? (Skala fra 1-6)

Resultatene viser at personalet ved skolene i Bjerkreim kommune i vesentlig større grad enn personalet ved skolene i Sandnes kommune og Hå kommune, svarer at de lykkes med tidlig innsats.

Alle lærerne fikk spørsmål knyttet til tilpasning av opplæring til ulike elevgrupper.

Figur 13 I hvilken grad klarer du å gi følgende elevgrupper opplæring som er tilpasset elevenes evner og forutsetninger: (Skala fra 1-6, N=26)

Tabellen viser at respondentene i størst grad mener at de lykkes med opplæringen tilpasset elever med ordinære læreforutsetninger og elever med vedtak om spesialundervisning. Det som får lavest skår er tilpasning til elever med sterke læreforutsetninger. På disse spørsmålene er det ikke store forskjeller mellom Vikeså skule og Bjerkreim skule. Ledelsen ved Vikeså oppgir at de skulle ønske at det var mer ressurser til sterke elever, slik at disse elevene i større grad kunne blitt

prioritert. Resultatene til Bjerkreim kommune er høyere enn Sandnes og Hå på disse spørsmålene.

Fravær blant personalet

Ved fravær blant personalet prioriterer skolene først og fremst at hver klasse har en lærer. Lærere ved Vikeså oppgir at ved sykdom kan dette gå utover de svakeste elevene og at tidlig innsats tiltak kan forsvinner. Ved Bjerkreim skule uttrykker lærerne at det hender at spes.ped timer også forsvinner ved fravær.

Trivsel

Resultater i fra elevundersøkelsen høsten 2020 viser følgende resultater for spørsmålet: «Trives du på skolen?».

Tabell 6 Trivsel (Kilde: elevundersøkelsen. Skala fra 1-5, der 5 er høyest)

	Bjerkreim skule	Vikeså skule
5. trinn	3,9	4,3
6. trinn	3,9	4,1
7. trinn	3,8	4,4

Resultatene viser at elevene på Bjerkreim skule i noen mindre grad enn elever på Vikeså skule svarer at de trives på skolen.

Resultater i fra foreldreundersøkelsen for inneværende skoleår, som alle foreldrene kan svare på, viser at foreldrene på Bjerkreim skule i større grad rapporterer at barna trives på skolen. Her er resultatet 4,6 av 5.

Kommunalsjef Oppvekst og kultur oppgir at skolene etter hans vurdering jobber godt med klassemiljøet.

5.6 KARTLEGGINGSRESULTATER - MAPPEGJENNOMGANG/NOEN ENKELTSAKER

Som oppgitt i metodedelen har revisjonen gjennomgått kartleggingsresultater for to trinn. Gjennomgangen ved Vikeså viser at skolen i stor grad dokumenterer tiltak som gjennomføres dersom eleven blir tatt ut i en gruppe. Av dokumentasjonen fremkommer det at tiltakene blir evaluert enten to ganger i året eller ved årets slutt. I enkelte av sakene ser vi at lærer ved skoleårets slutt skriver: «Eleven vil ha behov for ekstra oppfølging med pedagog neste år».

Nedenfor er noen eksempler på enkeltsaker.

Elev 2

Elevens faglige utfordringer er grundig dokumentert av lærer. Eleven har fra 1. trinnet fått «tidlig innsats tiltak» og har vært tatt ut av klassen til ekstra læring. Av dokumentasjonen fremkommer det at kompetansemålene ikke er nådd etter 1. og 2. trinnet. Det har vært kontakt med hjemmet i forhold til elevens utfordringer og faglige resultater. Foresatte har samtykket til at skolen kan snakke med PPT om eleven. I underkant av et halvt år etter var det ikke dokumentert at skolen hadde vært i kontakt med PPT. I dette tilfellet oppgis det at det har skjedd en misforståelse på skolen, som førte til at PPT ikke bli involvert. Per 20.01.21 har eleven ikke blitt henvist til PPT, men eleven er nå drøftet med PPT og PPT har vært i klasserommet og observert. Det oppgis at eleven har fått noe intensiv opplæring.

Elev 5

Eleven har hatt utfordringer siden 1. trinn. Dokumentasjonen viser at eleven har fått «tidlig innsats tiltak» og har i noen timer arbeidet i en mindre gruppe. Eleven har brukt Aski Raski. Mot slutten av 3. trinnet ga foresatte samtykke til at eleven kunne testes for lese- og skrivevansker. Det gikk over fem måneder før testen ble utført og testen viste betydelige vansker og at eleven har dysleksi. Eleven strever fortsatt og PPT skal gi tips til lærer. Revisjonen får oppgitt at foresatte så langt ikke har ønsket å henvise eleven videre.

Elev 7

Eleven har hatt faglige utfordringer i språk og matte siden 1. trinn noe som fremkommer av kartlegginger og av tiltaksark. Skolen har iverksatt tiltak i flere år, og har hatt samarbeid med hjemmet. Eleven ble testet for dysleksi mot slutten av tredje trinnet, og Logostesten viste betydelige vansker. Fra testen står det: «Eleven er så ung at en ikke setter diagnosen enda, men at tiltak må nyttes frem til ny test kan tas om et år. Denne testen er ikke gjennomført. Eleven ble henvist til PPT før jul på 4. trinnet. Det gikk ca. et halvt år før PPT kom med sin tilrådning og eleven fikk spesialundervisning fra 5. trinn. Lærer oppgir: «Kanskje kunne en vært litt tidligere med å henvise, det var i alle fall på høy tid.»

Elev 9

Eleven hadde de første årene utfordringer i ett fag, men på 3. trinn viser resultatene store utfordringer i ett annet fag. Faglige utfordringer er dokumentert i referat fra ressursteamet hvor det står «faglig svak», men det fremkommer ikke hvilke tiltak som er iverksatt. Først i senere tid fremgår det at eleven er ute i gruppe i noen timer. Eleven er nå henvist til PPT.

Elev 10

Eleven hadde spesialpedagogisk hjelp i barnehagen, men PPT konkluderte med at eleven ikke hadde behov for spesialundervisning på skolen og at det kunne dekkes innenfor det ordinære tilbudet. PPT har likevel fulgt eleven og det har vært avholdt samarbeidsmøter. Av dokumentasjon fremgår det at eleven har hatt lese- og skrivevansker siden skolestart. Eleven har blitt kartlagt for dysleksi med Logostest to ganger og eleven har tydelige tegn på dysleksi. Skolen arbeidet med intensiv lesetrening på 3 trinn. Eleven fikk vedtak om spesialundervisning fra og med femte trinn i tre fag. Eleven skulle da arbeide på kompetansemål etter lavere trinn, og i et av fagene med kompetansemål tre år lavere enn eleven var på.

5.7 SAMARBEID MED PPT - HENVISNING TIL PPT

PPT-rådgiver er fast ved Vikeså skule ca. én gang i uken og én gang annenhver uke ved Bjerkreim skule, men av og til oftere. PPT er med i skolenes ressursteam, og kan brukes både til veiledning på systemsaker og på individnivå.

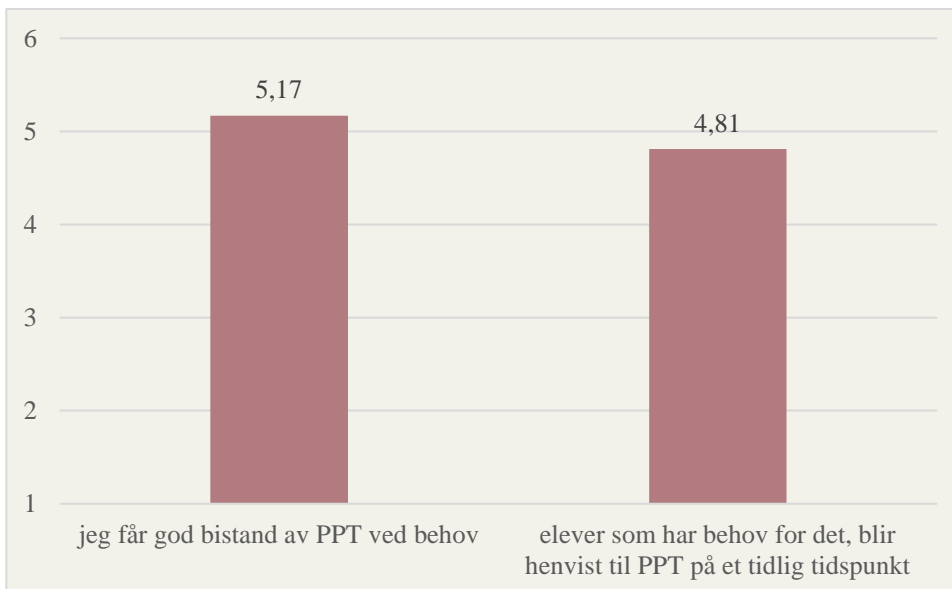
PPT- rådgiver oppgir at Vikeså skule har mange gode systemer på plass og at skolen har mange miljøveiledere og er oppmerksomme på læringsmiljøet. Det er god kontakt mellom spes.ped. veileder og PPT.

Det har vært skifte av PPT-rådgiver ved skolene og PPT-rådgiverne ser at det har vært saker som PPT har vært involvert i, men der PPT ikke har dokumentert tilstrekkelig hva som har blitt gjort. Vi får opplyst at det er noen elever på mellomtrinnet og på ungdomstrinnet som etter deres vurdering burde hatt spesialundervisning på et tidligere tidspunkt. Spes.ped veileder ved Vikeså skule sier til revisjonen at det er noen ganger hun tenker at elever burde vært henvist til PPT før, men at dette også kan ha sammenheng med at hjemmet ikke ønsker henvisning.

PPT-rådgiver for Bjerkreim skule oppgir at hun har brukt en del tid på å bli kjent med skolen og med individ- og classesaker. Hun uttrykker at hun dette skoleåret ikke har blitt involvert så tett som hun opplevde i fjor, da det var en annen rektor. PPT-rådgiver har blitt involvert i systemarbeid på enkelte trinn.

Personalet på skolene er spurt om i hvilken grad de får god bistand av PPT.

Figur 14 I hvilken grad er du enig/uenig i påstandene (Skala fra 1-6, N=29, 28)

Den gjennomsnittlige skåren på disse spørsmålene er vesentlig høyere enn i Sandnes og Hå. Det er forskjeller mellom skolene der skåren for Vikeså skule er høyere enn for Bjerkreim skule.

Revisjonen får oppgitt at det også kan være forskjell blant lærere om når de involverer og drøfter en sak med PPT.

PPT-rådgiverne oppgir at de ikke har vært involvert i det systematisk arbeidet knyttet til kartleggingsresultater. PPT-rådgiver ved Vikeså skule uttrykker at en kunne tatt opp i

ressursteamet hvordan en organiserer tidlig innsats, intensiv opplæring, oppfølging av kartlegging og sett på hva som kan ligge til grunn for vansker.

Utvikling i spesialundervisning

Hovedfokuset i denne forvaltningsrevisjonen er ikke spesialundervisning, men vi ønsker å vise utviklingen i spesialundervisning, da dette kan si noe om den tidlige innsatsen.

Oversikt over andel elever med spesialundervisning

2017: 8,2 prosent

2018: 8,2 prosent

2019: 7,6 prosent

2020: 9 prosent

I 2019 fikk i gjennomsnitt 7,7 prosent av alle elever i grunnskolen i Norge spesialundervisning.

Figur 15 Utvikling i spesialundervisning (Kilde: Bjerkreim kommune)

Utvikling i spesialundervisning per trinn skoleårene 2015/2016 – 2020/2021							
Trinn	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	Sum
1	0	0	1	1	1	1	4
2	3	1	0	1	1	2	8
3	4	5	1	0	1	1	12
4	5	4	5	3	1	2	20
5	1	2	4	6	4	4	21
6	4	3	2	5	6	4	24
7	1	4	4	2	5	8	24
8	6	2	6	4	3	7	28
9	4	7	6	6	4	4	31
10	0	3	7	8	6	5	29
Sum	28	31	36	36	32	38	201

Dersom en ser utvikling for det enkelte årskullet over tid og på sum elever med spesialundervisning per trinn, ser vi det er en økning i antall elever som har spesialundervisning etter hvert som elevene blir eldre.

5.8 VURDERING

Vårt inntrykk er at skolene har fokus på tidlig innsats og at det settes av ressurser til tidlig innsats på 1.–4. trinnet.

Skolene har rutine og praksis med å kartlegge elever faglig ved hjelp av kartleggingsprøver. Resultater fra spørreundersøkelsen viser at personalet selv svarer at de i relativt stor grad klarer å identifisere elever som har utfordringer i lesing, skrivning eller regning. Lærerne vurderer i hovedsak om elevene har tilfredsstillende utbytte av undervisningen.

Begge skolene har lagt opp til at kontaktlærerne gjennomgår elevenes situasjon/ståsted for ledelsen/ressursteamet to ganger i året. Dette er med å bidra til at en har en oversikt over elevenes

faglige ståsted. For å følge den enkelte elevs utvikling over tid, bør skolene etter revisjonens vurdering utarbeide et dokument for hvert trinn der en setter inn elevenes resultater på sentrale kartleggingsprøver. Dette kan bidra til å gi både ledelsen og lærerne en oversikt over elevenes faglige utvikling over tid, og kan synliggjøre hvor det er behov for å iverksette tiltak på et tidlig tidspunkt.

Vår gjennomgang avdekker at Vikeså skule ikke kartlegger om elever med lese- og skrivevansker kan ha dysleksi, før i slutten av tredje trinn eller i fjerde trinn. I et tilfelle tok det over fem måneder fra foresatte ga tillatelse, til testen ble gjennomført. Bjerkreim skule har dette skoleåret gjennomført testing på høsten av tredje trinn og på våren 2. trinn. På hjemmesiden til Logmetrica³⁴ står det. «Ved bekreftet mistanke om dysleksi anbefaler vi testing med Logos så tidlig som mulig, men vi mener at det ikke er korrekt å stille diagnosen før eleven er i 3. trinnet».

Statped er av en annen oppfatning og på hjemmesiden³⁵ står det at det er vanskelig å gi et helt allmenngyldig svar på når dysleksidiagnose bør settes, men dersom det er tegn på at eleven har dysleksi bør det oppdages i løpet av 1. klasse. Det fremkommer at det ikke er faglige holdepunkter for at dysleksi ikke kan konstanteres før i 3. eller 4. klasse. Statped skriver: «En fare ved å si at dysleksi ikke kan konstateres før i 3. eller 4. klasse, er at det kan føre til en vente-og-se-holdning, eller at tiltak ikke blir spisset inn mot elevens faktiske vansker. Eleven kan få «intensivert» opplæring som ikke er tilpasset elevens faktiske nivå og behov, og som han eller hun derfor ikke har nytte av. I mange tilfeller kan slik undervisning virke mot sin hensikt, fordi uheldige strategier fester seg, og fordi eleven på grunn av lite mestring og framgang får et negativt forhold til lesing og leseopplæring.»

Nyere forskning³⁶ har vist at dysleksi kan avdekkes allerede i førskolealder. Det finnes nå en test som kan identifisere de som har dysleksi siste året i barnehagen. Testen tar ca. 10-15 minutter og er ment å kunne screene hele grupper og fange opp de barna som får såpass utslag at man bør utrede dem videre. Revisjonen anbefaler skolene å endre sin praksis rundt testing av elever med lese- og skrivevansker, slik at skolene kan komme i gang med målrettede tiltak på et tidligere tidspunkt.

Forskning³⁷ viser at en del med dysleksi også har dyskalkuli. Det er ikke entydige forskningsresultater som angir hvor stor andel. I gjennomgangen av enkelt elever ser vi én elev som har hatt betydelige matematikkvansker, men der det ikke har vært foretatt noen kartlegging for å avdekke årsakene til dette.

Respondentene oppgir at skolene i stor grad setter inn tiltak på et tidlig tidspunkt enten det gjelder faglige vansker eller vansker innen det sosiale, emosjonelle eller atferdsmessige. Men i enkelte intervjuer får vi oppgitt at det nok kan variere hvor tidlig lærerne iverksetter tiltak. I gjennomgangen av enkeltsaker finner vi eksempler på at faglige vansker er identifisert på et tidlig

³⁴ De som har utviklet Logostestene.

³⁵ <https://www.statped.no/dysleksi/Lese-skrivevansker/nar/> - per 16.06.20

³⁶ <https://forskning.no/barn-og-ungdom-dysleksi-partner/ny-test-kan-fastsla-dysleksi-for-barna-begynner-pa-skolen> (per 250121)

³⁷ <https://utdanningsforskning.no/artikler/hvorfor-har-mange-barn-vansker-med-bade-lesing-og-matematikk/>

tidspunkt, og at det har blitt iverksatt tiltak over tid, men som ikke har bidratt til at enkeltelever har kommet over kritisk grense.

Lovkravet om intensiv opplæring kom i august 2018, slik at det er forståelig at noen av elevene ikke har fått intensiv opplæring på et tidlig tidspunkt. Spørreundersøkelsen viser at personalet i større grad svarer at de identifiserer elever med faglige utfordringer, enn de svarer at skolen setter i gang intensiv opplæring. Resultatene i spørreundersøkelsen viser at skolene i størst grad gjennomfører intensiv opplæring i lesing, og at Bjerkreim skule i noen grad iverksetter intensiv opplæring i skrivning og regning.

Skolene har satt av en stor andel ressurser på de lavere trinnene, men kun en liten andel av ekstraressursene blir brukt direkte til intensiv opplæring. Det er i stor grad overlatt til lærerne å disponere ekstraressursen, men det er ikke satt noe krav til at ressursene skal brukes til intensiv opplæring, selv om noe av hjelpen nok innebærer intensiv opplæring i perioder.

Utdanningsdirektoratet³⁸ presiserer at den intensive opplæringen skal være begrenset til en kort periode og at den intensive opplæringen nokså raskt skal gjøre eleven i stand til å følge alminnelig progresjon i undervisningen. Dersom skolen ikke innen rimelig tid ser positive effekter av den intensive opplæringen, må man endre opplegget eller vurdere om eleven trenger spesialundervisning. Ifølge Statped³⁹ er «innen rimelig tid» et vagt begrep, men det er i alle fall klart at intensiv opplæring i denne betydning ikke skal strekke seg over år.

Resultater i fra lese- og skriveprosjektet «På sporet» viser at elever som får intensiv opplæring på 1. trinn, oppnår bedre resultater i lesing på 2. og 3. trinn enn det som er vanlig for denne gruppen elever⁴⁰. En studie som så på effekter av seksåringers intensive opplæring i matematikk, avdekte at elevene hadde framgang i problemløsning og resonnementer i regning på kort sikt, men at progresjonen stoppet etter at den intensive opplæringen var avsluttet. Forskerne konkluderte med at intensiv opplæring i matematikk må gå over lengre tid.

Det er også viktig å merke seg at intensiv opplæring er en del av den ordinære opplæringen⁴¹, og en forutsetning er at elever som mottar intensiv opplæring ikke skal ha avvik fra kompetansemålene i læreplanverket. Derfor er det viktig at intensiv opplæring settes inn på et tidlig tidspunkt.

Revisjonen er av den oppfatning at for å sikre systematikk i arbeidet med tidlig innsats er det en fordel å dokumentere tiltak på en tilstrekkelig måte. En slik dokumentasjon kan også være nyttig i forbindelse med en eventuell henvisning av barnet til PPT på et senere tidspunkt.

Gjennomgangen viser at antall elever som mottar spesialundervisning i all hovedsak øker etter hvert som elevene blir eldre. Dersom en ser dette i lys av tidlig innsats, er det grunn til å stille spørsmål om skolene ikke setter inn riktige tiltak for å forebygge skjevutvikling på et tidlig nok tidspunkt eller om en venter for lenge før elever blir utredet. I vår gjennomgang finner vi enkelte eksempler på elever som etter vår vurdering burde vært utredet hos PPT på et tidligere tidspunkt, men i én av sakene skyldes dette at foresatte ikke har ønsket å henvise.

³⁸ <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/intensiv-opplaring/2/#2.1>

³⁹ <https://www.statped.no/dysleksi/Lese-skrivevansker/nar/>

⁴⁰ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/intensiv-opplaring-i-lesing-fungerer/id2783198/>

⁴¹ (<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/intensiv-opplaring/2/#2.6:...>)

Gjennomgangen viser at skolene setter inn tiltak over tid, men det er ikke alltid at skolene evaluerer effekten av tiltakene eller vurderer om det er behov for å endre tiltakene. Vikeså skule er i større grad bedre på å dokumentere tiltak som iverksettes og evaluere tiltakene enn Bjerkreim skule er. Dersom ressursteamet har vært involvert i å drøfte tiltak for enkeltelever, bør det vurderes om det bør rapporteres tilbake til ressursteamet om effekten av tiltakene.

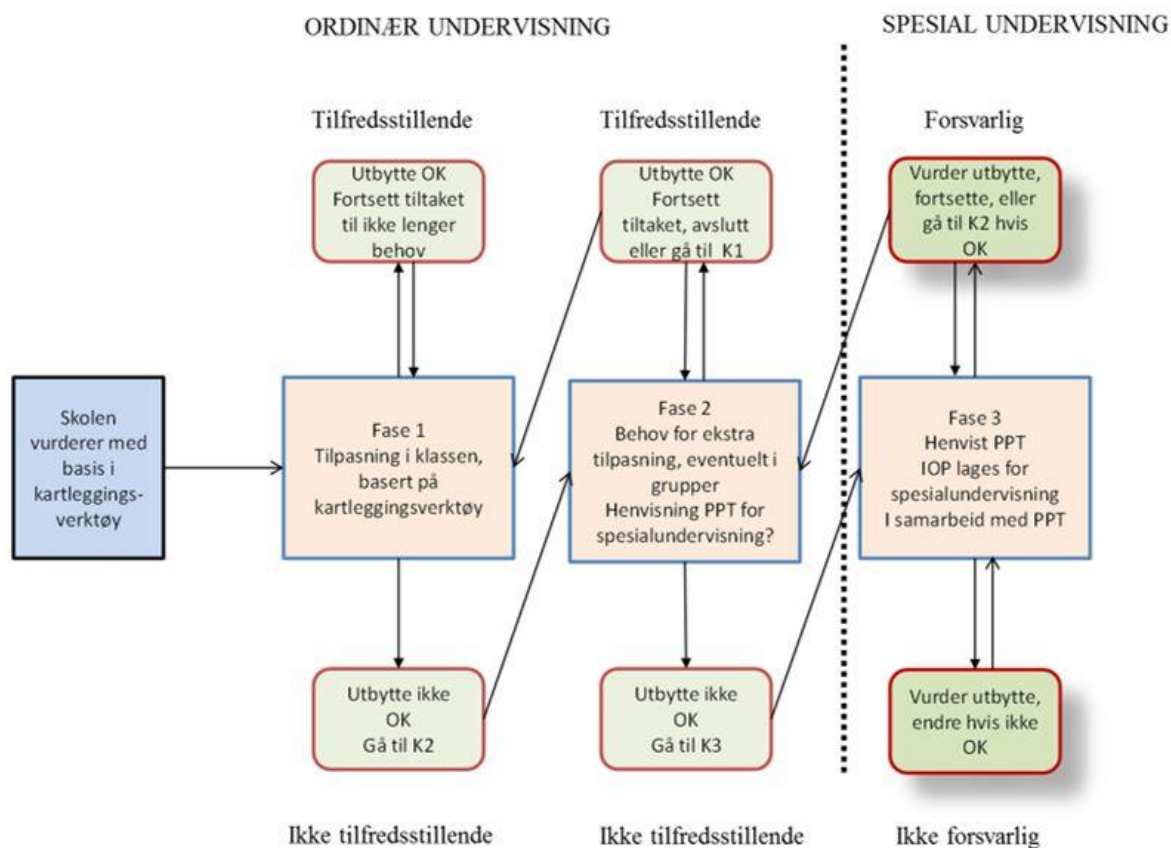
Revisjonen anbefaler kommunen å sikre at ekstra ressurser til tidlig innsats på 1-4. trinn, i større grad benyttes til intensiv opplæring på et tidlig tidspunkt.

Revisjonen anbefaler kommunen å sikre at skolene har en rutine for tidlig innsats der det blant annet fremkommer hvem som har ansvar for å gjøre hva når bekymringer oppstår, hvordan tiltak skal dokumenteres og evalueres. I tillegg bør det fremkommer når ressursteamet, PPT og eventuelt andre tjenester skal involveres. Revisjonen vil også understreke at det i rutinen bør fremkomme at hvordan en sikrer at elevens mening fremkommer og hvordan foresatte involveres.

Her kan kommunen for eksempel ta utgangspunkt i figur fra Statped

<https://www.statped.no/matematikkvansker/tidlig-innsats/> og eller figurer som fremgår i «Bedre tverrfaglig innsats». ⁴² Revisjonen vurderer det som sentralt at intensiv opplæring fremkommer i figuren.

Figur 16 Eksempel på modell ved behov for tiltak

⁴² <http://tidliginnsats.forebygging.no/Aktuelle-innsater/BTI/Hva-er-BTI/Hva-er-BTI/#n13>

Ifølge Utdanningsdirektoratet⁴³ er et godt og inkluderende læringsmiljø hvor elevene trives, positivt for elevenes sosiale og personlige utvikling og vil fremme gode undervisningsforhold og faglig læring. Revisjonen ser det som positivt at skolene deltar i prosjektet «selvstendig, sunn og trygg», og at personalets kompetanse bygges opp. Personalet ved Vikeså skule oppgir selv at de i større grad lykkes med tiltak for elever med emosjonelle, sosiale eller atferdsmessige utfordringer enn personalet ved Bjerkreim skule svarer. I intervjuer med andre tjenester kommer det frem at de opplever at Vikeså i større grad legger til rette for et godt klassemiljø enn Bjerkreim skule. Elevundersøkelsen viser at elevene på 5. – 7. trinn på Bjerkreim skule dette skoleåret svarer i noe lavere grad at de trives enn elevene på Vikeså skule.

Revisjonen vurderer det som sentralt at skolene i arbeidet med tidlig innsats også har fokus på det relasjonelle, og at utfordringer innen det faglige også kan ha sammenheng med trivsel i klassen og lærer-elev-relasjon. Revisjonen vurderer det slik at det kan være hensiktsmessig med noe kompetansedeling mellom skolene i forhold til dette og at Bjerkreim skule også kan ha nytte av fokusuker. Revisjonen anbefaler kommunen å sikre økt kompetansedeling mellom de to skolene.

⁴³ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/brukerundersokelser/Om-temaene-i-Elevundersokelsen/Trivsel/>

VEDLEGG

Vedlegg 1 Kilder

Skriftlige kilder fra kommunen og den private barnehagen

Diverse epost korrespondanse med kommunen og den private barnehagen

Dokumentasjon i fra elevmapper

«God øyeblikk-godt liv». Et samarbeidsprosjekt mellom levekår og oppvekstområdet. 26.02.19.

<https://fus.no/storafjellet>

Instruks for ressursteam – Bjerkreim skule

Instruks for URT – Bjerkreim skule

Kartleggingsresultater

Obligatorisk test plan – Vikeså skule

«På rett vei». Overgang barnehage – skole

Ressursteam – Vikeså skule

Rutiner ved utredning av lese og skrivevansker – Vikeså skule

Utvidet ressursteam – Vikeså skule

Utviklingsplan oppvekst og kultur 2019-2023

E-post korrespondanse

Eksterne skriftlige kilder

https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/bjerkreim/barnehager?checkbox_kostragruppe=true&checkbox_land-uten-oslo=true&checkbox_land-med-oslo=true&checkbox_fylkesgjennomsnitt=true&checkbox_vis_flere_regioner=true

<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/bemanningskalkulator-barnehage/>

Barnehageloven

Forskrift til opplæringsloven

Nasjonale faglige retningslinjer «Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge»

Opplæringsloven

Rammeplan for barnehager.

Stortingsmelding nr. 6 2019-2020 Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO

Veileder til spesialundervisning

Resultater elevundersøkelsen og foreldreundersøkelsen

Muntlige kilder

Alex Markwick – daglig leder Storafjellet barnehage

Elin Ramsland Friestad - familierådgiver

Grete Berntsen – ledende helsesykepleier

Inger Johanne Odland – styrer Røysekatten barnehage

Karen Monge Ollestad - rektor Bjerkreim skule

Kjellaug Torstensen - helsesykepleier

Lars Kristian Ramsli Larsen – inspektør Vikeså skule

Marie Bore Kaasa - PPT-leder Dalane PPT

Marianne O. Espedal - spes.ped.ansvarlig - Vikeså skule

Marianne Solberg Horntvedt - inspektør Bjerkreim skule

Rune Andersen – kommunalsjef Oppvekst og kultur

Sissel Fagermo Berge -leder barnevernet

Fire lærere (to fra Bjerkreim skule og to fra Vikeså skule)

Svanhild Gjedrem - rektor Vikeså skule

Fire pedagogiske ledere (to fra Røysekatten og to fra Storfjellet)

Vedlegg 2 Nasjonal faglig retningslinje «Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge»

Anbefalinger

Kommunens ledelse bør sikre at ansatte som arbeider med barn og unge har kunnskap om beskyttelses- og risikofaktorer og tegn og signaler som kan gi grunnlag for å oppdage utsatte barn og unge.

Kommunens ledelse bør sørge for at relevante virksomheter har rutiner for hvordan ansatte kan handle på bakgrunn av en bekymring for barn og unge.

Kommunens ledelse bør sikre at det er etablerte avtaler om samarbeid mellom virksomheter involvert i oppfølging av barn og unge det er knyttet bekymring til.

Ansatte som arbeider med barn og unge bør ha kompetanse i å snakke med barn og unge de har bekymringer for.

Ansatte som arbeider med barn og unge bør være oppmerksomme på tegn og signaler som gir grunn til bekymring for barn eller unge og dokumentere disse.

Ansatte som arbeider med barn og unge bør handle på bakgrunn av bekymring for barn og unge.

Ansatte som arbeider med barn og unge bør ha god kunnskap om opplysningsplikten til barnevernstjenesten og avvergelsesplikten, og vite hvordan de skal handle for å overholde disse.

Bjerkreim - tidlig innsats - barnehage

Tidlig innsats innebærer at barnehagene setter i verk tiltak for barn med en gang det er behov, når som helst i barnehageløpet. (stortingsmelding 21/2016-2017).

1) Hvilken barnehage arbeider du i?

Røysekatten

Storafjellet

2) Hvilken stilling har du?

styrer/daglig leder

pedagogisk leder/barnehagelærer/annen stilling med høyere utdanning

barne og ungdomsarbeider/fagarbeider/assistent/lærling

3) Hvilken avdeling arbeider du i hovedsak på?

liten avdeling stor avdeling

4) I hvilken grad opplever du at det er et godt samarbeid mellom barnehagen og skolen i forbindelse med overgangen fra barnehagen til skolen

1 i liten grad

2

3

- 4
- 5
- 6 i stor grad
- Vet ikke

5) I hvilken grad

	1 i liten grad	2	3	4	5	6 i stor grad	Vet ikke
gjør avdelingen/barnehagen jevnlig opp status på det enkeltes barns utvikling/totalsituasjon?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
gir du raskt beskjed til pedagogisk leder/styrer om barn du er bekymret for?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
iverksetter barnehagen på et tidlig tidspunkt tiltak for barn som strever med språk?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
har barnehagen fokus på tidlig innsats?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tilpasser barnehagen det pedagogiske tilbudet til barn som har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
iverksetter barnehagen på et tidlig tidspunkt tiltak for barn som strever sosialt, emosjonelt eller atferdsmessig?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lykkes barnehagen med tidlig innsats?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6) Hva er årsaken/årsakene til at barnehagen, etter din vurdering, ikke lykkes med tidlig innsats?

manglende rutiner

manglende kompetanse

det settes ikke inn/får ikke alltid vikar ved fravær

grunnbemanningen er for lav

støtteressursen til enkeltbarn (barn med enkeltvedtak) blir brukt til vikarer

det er ikke tilstrekkelig fokus på tidlig innsats

Annet

7) I hvilken grad klarer barnehagen, etter din vurdering, å gi følgende barn et godt barnehagetilbud:

	1 i liten grad	2	3	4	5	6 i stor grad	Vet ikke
barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp/støtte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
barn som etter din vurdering har sosiale, emosjonelle eller atferdsmessige utfordringer, men som ikke har vedtak om spesialpedagogisk hjelp	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tospråklige/minoritetsspråklige	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
barn med nedsatt funksjonsevne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
resten av barnegruppen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8) Hva er, etter din vurdering, årsaken/årsakene, til at barnehagen ikke klarer å gi et tilstrekkelig tilbud:

for lav grunnbemanning

- manglende kompetanse
- får ikke tilstrekkelig hjelp i fra samarbeidspartnere (PPT, barnevern, andre)
- barn som trenger det får avslag på spesialpedagogisk hjelp/støtte
- barnehagen er sen med å søke råd/hjelp i fra andre
- får ikke tospråklig assistent til minoritetsspråklige
- manglende rutiner for tidlig innsats/oppfølging av enkeltbarn
- fravær, uten at det settes inn vikar
- samarbeidet blant personale er ikke godt nok
- Annet

9) I hvilken grad

	1 i liten grad	2	3	4	5	6 i stor grad	Vet ikke
får barnehagen hjelp av PPT til å vurdere og prøve ut tiltak for enkeltbarn?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
blir barn som har behov for det henvist til PPT på et tidlig tidspunkt?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10) Har du noen andre kommentarer/forbedringsforslag i forhold til tidlig innsats?

Bjerkreim tidlig innsats - barneskole

Undersøkelsen fokuserer på tidlig innsats på barneskolen.

1) Hvilken skole arbeider du på?

Bjerkreim skule

Vikeså skule

2) Hvilken stilling har du?

rektor/inspektør lærer

3) Hvilket trinn har du i hovedsak din undervisning på?

1. - 4. trinn 5. - 7. trinn

4) I hvilken grad opplever du at det er et godt samarbeid mellom

1 i	6 i		
liten	stor Vet		
grad	grad ikke		
2	3	4	5

barnehage og skole i forbindelse med overgang fra barnehage til skole?

5) I hvilken grad

1 i	6 i		
liten	stor		
grad	grad		
2	3	4	5

vurderer du, som en del av underveisvurderingen, om elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringen?

6) I hvilken grad

1 i 6 i
liten stor Vet
grad 2 3 4 5 grad ikke

setter skolen på et tidlig tidspunkt inn tiltak for elever som strever faglig?

setter skolen på et tidlig tidspunkt inn tiltak for elever, som etter din vurdering, strever sosialt, emosjonelt eller atferdsmessig?

har skolen fokus på tidlig innsats?

lykkes skolen med tidlig innsats for elever som sliter med faglige utfordringer?

lykkes skolen med tidlig innsats for elever, som etter din vurdering, har sosiale, emosjonelle, eller atferdsmessige utfordringer?

er det et godt samarbeid blant skolens personale om elever med utfordringer?

7) Hva er, etter din vurdering, årsakene til at skolen ikke lykkes med tidlig innsats?

- for store undervisningsgrupper
- manglende rutiner
- manglende kompetanse
- det settes ikke inn/får ikke tak i vikarer ved fravær
- for lite ressurser
- styrkningsressursen blir brukt til vikar

tidlig innsats er ikke prioritert ved skolen

Annet

8) I hvilken grad klarer du å identifisere elever som henger etter i

1 i	6 i	Vet		
liten	stor	ikke/ikke		
grad	grad	aktuelt		
2	3	4	5	

lesing

skrivning

regning

9) I hvilken grad opplever du at skolen på 1. - 4. trinn klarer å identifisere elever som henger etter i:

1 i	6 i	Vet		
liten	stor	ikke/ikke		
grad	grad	aktuelt		
2	3	4	5	

lesing

skrivning

regning

Fra 01.08.18 ble det tatt inn i Opplæringsloven at skolene skal sørge for at elever på 1. - 4. trinn som blir hengende etter i lesing, skrivning og regning, raskt får tilbud om intensiv opplæring. Intensiv opplæring er ment å være en del av av den ordinære opplæringen og skal være en kortvarig og målrettet innsats fra skolen i lesing, skrivning og regning for elever som har behov for det.

10) I hvilken grad setter skolen i gang intensiv opplæring innenfor den ordinære opplæringen for elever på 1. - 4 trinn som strever med

1 i 6 i
liten stor Vet
grad 2 3 4 5 grad ikke

lesing

skrivning

regning

11) I hvilken grad klarer du å gi følgende elevgrupper opplæring som er tilpasset elevenes evner og forutsetninger:

1 i 6 i Vet
liten stor ikke/ikke
grad 2 3 4 5 grad aktuelt

elever med vedtak om spesialundervisning?

elever med "svake" læreforutsetninger?

elever med sterke læreforutsetninger?

elever med ordinære læreforutsetninger?

12) I hvilken grad klarer skolen å gi følgende elevgrupper opplæring som er tilpasset elevenes evner og forutsetninger:

1 i 6 i
liten stor Vet
grad 2 3 4 5 grad ikke

elever med vedtak om spesialundervisning?

elever med "svake" læreforutsetninger?

elever med ordinære læreforutsetninger?

elever med sterke læreforutsetninger?

13) Hva er den/de største hindringene for å gi elever tilpasset opplæring?

manglende kompetanse når det gjelder å tilpasse opplæringen

for store undervisningsgrupper

uro i klasserommet

for liten tid til hver elev

for liten tid til å planlegge undervisningen

lite eller dårlig samarbeid mellom kollegaer

manglende utstyr og materiell

skolens romsituasjonen

fravær blant personalet/mangel på vikar

for få ressurser i klassen

Annet

14) I hvilken grad er du enig/uenig i disse påstandene:

1						6	
helt						helt	Vet
uenig	2	3	4	5	enig	ikke	

det er lett å melde saker til skolens ressursgruppe.

skolens ressursgruppe gir god hjelp til pedagogisk personale.

skolens ressursgruppe behandler saker jeg har meldt raskt.

tiltak som iverksettes for en elev, blir evaluert.

elever som har behov for det, blir henvist til PPT på et tidlig tidspunkt.

jeg får god bistand av PPT ved behov.

skolen klarer å følge opp elever med særskilte behov godt over tid.

15) Har du noen andre kommentarer/forbedringsforslag i forhold til tidlig innsats?